

Title	エウエンキー語音声資料
Author(s)	山田, 祥子//採録・編集; Yamada, Yoshiko//Collected & edited
Description	ツングース言語文化論集 71 冊子のPDFファイルおよび付録CDの音声資料ファイル
Citation	北方言語研究, 別冊1, 1-106
Issue Date	2023-03-20
Doc URL	https://hdl.handle.net/2115/89051
Type	journal
File Information	NLS_extra issue1.pdf, 冊子

Northern Language Studies (Extra Issue 1)

北方言語研究 別冊1

ツングース言語文化論集71

Publications on Tungus Languages and Cultures 71

エウエンキー語音声資料

Sound Materials of the Ewenki Language

採録・編集 山田 祥子

Collected & edited by Yoshiko YAMADA

日本北方言語学会

The Japan Association of Northern Language Studies

March 2023

北方言語研究 別冊1 Northern Language Studies (Extra Issue 1)

ツングース言語文化論集 71 Publications on Tungus Languages and Cultures 71

エウエンキー 語音声資料
Sound Materials of the Ewenki Language

採録・編集 山田 祥子 (室蘭工業大学)

Collected & edited by Yoshiko YAMADA

(Muroran Institute of Technology)

日本北方言語学会 The Japan Association of Northern Language Studies 2023. 3.20

はじめに

本書は、2010年5～7月にロシア連邦サハリン州でエカチェリーナ A. ボリソワ氏から採録したエウエンキー語の音声を一次資料として公開することを目的とする。ボリソワ氏はハバロフスク地方北部の出身で、彼女の話すエウエンキー語はそこで習得された方言とみられる。

2019年に発生した新型コロナウイルス感染症（COVID-19）の世界的な流行、さらに、2022年に始まったロシアによるウクライナ侵攻により、ロシアにフィールド（調査地）を持つ研究者は困難に直面している。フィールドに行けないだけでなく、ロシアの調査・研究協力者たちとの交流も以前のように《自由》にできなくなった。メールや SNS で連絡する場合も、相手の立場を考えながら、話題や表現を選ばざるをえない。このようななかで、筆者もサハリンをフィールドとする者の一人として、これから何をすべきなのか、どうしたらいいのか、自問し続けている。

想起されるのは、故・池上二良先生（北海道大学名誉教授）が、第二次世界大戦直後から2000年代までの半世紀ほどのあいだに北方諸言語（特にツングース諸語）の調査・研究を進められたことだ。そのうちソ連崩壊までの40年間ほどの旧ソ連領との往来や連絡は《不自由》そのものだったと思う。しかし、池上先生はその間にも手を尽くして情報を収集した。戦後にサハリンから北海道へ移り住んだウイльта語話者を探し出して調査を重ね、1969年4月～12月にはレニングラード（今日のサンクト・ペテルブルグ）への留学を果たし、留学中には現地にいる北方諸言語（エウエンキー語ほか）の話者と面会して調査をした¹。文献調査も徹底し、一次資料から論著まで、多くの貴重な記録・記述を残された。

筆者は2005年、池上二良先生の残した一次資料を調べるところから研究の道に入った。北海道大学文学部の最終学年で故・津曲敏郎先生（北海道大学名誉教授／北海道立北方民族博物館第5代館長）が卒業論文の指導教員となり、その恩師である池上先生のウイльта語テキスト集（音声 CD 付き：池上（2002））を一冊くださって、それを分析し考察するように導いてくださった。筆者はそのテキスト集を調べて卒論を書き、修士課程の2年間もそれをコーパスとして研究した。そうして、博士課程に進学した2008年によりやくサハリ

¹ 北海道立北方民族博物館が所蔵する池上先生の旧蔵図書資料（池上文庫）のなかに、レニングラード留学中の調査で使用したとみられるノートが32冊（資料番号IJ77～108）ある（山田2022: 99）。また、書籍・雑誌（全6,214冊）のうちロシア語文献が760冊と数多く含まれていること（北海道立北方民族博物館（編）2014）からも、いかに先生が旧ソ連（ロシア）の文献収集に力を入れていたかがよくわかる。

ンのフィールドに出て、自分で一次資料を収集するようになったのだった。このように思い返せば、池上先生の一次資料にこそ筆者の研究活動の原点があるように思う。

いま再び《不自由》な時期に入り、自分にできる・すべきことのひとつは、《自由》だった時にフィールドで集めた情報の資料化を急ぐことではないか。後述するように、本書で資料化するエウエンキー語音声は、サハリンのウイльта語の調査の傍らで、自分としては想定外の機会を得て採録できたものだ。話者のポリソワ氏は、ご自身の話したこと、書いた／描いたもの、何でも発表していいと言ってくださった。必ず何らかのかたちで発表しなければという思いを抱きつつ、筆者自身のエウエンキー語の知識が不十分で分析を施せないことを理由に先延ばしにしたまま、なんと13年も経ってしまった。これ以上発表を延ばせば、ポリソワ氏に申し訳ないのはもとより、以前の筆者のようにロシア国外で一次資料に触れたい人がいたとしても触れようがない。分析を施すことより、音声の公開を急ぎたい。

そんななか、2022年6月に呉人恵先生から北方言語学会会員向けに言語資料出版補助のご案内があった。ご案内文の「一次資料」という言葉が目飛び込んできて、これは！と思い応募したところ、採択いただき、出版の道が開かれた。また、呉人先生をはじめ北方言語学会事務局の先生方のご厚意で同学会誌の別冊に位置づけていただくことになった。さらに、風間伸次郎先生にご相談して、伝統ある「ツングース言語文化論集」のシリーズに加えることもできた。

繰り返しになるが、本書の目的はあくまで音声を一次資料として公開することであり、音韻表記や訳はその見出しにすぎない。その点、幅広い知識と精緻な記述的考察を基礎にまとめられた池上先生のテキスト集（池上 2002）の足元にも及ばない。それでも、このタイミングで音声だけでも公開できることを大変ありがたく感じている。

本書では、各章の冒頭で採録方法をできるだけ詳しく紹介し、ポリソワ氏が描いてくださった絵や関連写真を図版として加えている。本書の利用者には、音声を聴き、調査の状況を思い浮かべ、ポリソワ氏の絵を見て、フィールドで《^{なま}生》のデータを採る体験の一端でも共有していただければと願う。さらに関心の深い方には、いかようにも《調理》して、エウエンキー語の記述研究、他の言語との比較や対照などに活用いただければ幸いである。

目次

はじめに	3
目次	5
エウエンキー語とは	6
エカチェリーナ A. ポリソワ氏について	7
方言について	10
本書の表記について	11
1. 基礎語彙	13
2. 数詞	21
3. 基礎会話表現	22
4. 例文調査票にもとづく例文集	37
5. テキスト：私の生い立ち	69
6. テキスト：父さんと私とイヌ	71
7. テキスト：オオカミがトナカイを襲おうとした話	74
8. テキスト：ある初夏の一日	77
9. テキスト：獣たちの集まる場所	79
10. テキスト：新しい地平	82
11. テキスト：大事なものはトナカイの健康	84
12. テキスト：塩地	87
13. テキスト：私のトナカイたち	89
14. テキスト：マンシュウアカシカ	95
15. テキスト：クマとシマリス（ナーナイの民話）	99
Abstract	104
謝辞	105
参考文献	105

エウエンキー語とは

エウエンキー語はツングース諸語のひとつである。Ikegami (1974 [2001])によるツングース諸語の分類では、ソロン語、エウエン語、ネギダール語とともに第I群に属する。

第I群：エウエンキー語、ソロン語、エウエン語、ネギダール語

第II群：ウデヘ語、オロチ語

第III群：ナーナイ語、ウルチャ語、ウイльта語

第IV群：満洲語、女真語

(Ikegami 1974 [2001: 395]、池上 (1989b: 1063) にもとづく)

なお、筆者の専門とするウイльта語も同じツングース諸語で、上記のように第III群に位置づけられる。エウエンキー語とウイльта語は、発話を少し聞くだけで全く異なる言語のようだが、腰を据えてじっくり聴き、分析してみると、基礎的な語彙や文法構造が共通しているのがわかる。

また、19世紀後半以降はサハリン島北部でエウエンキー語とウイльта語が接触関係にあり、どちらかといえばエウエンキーが文化的に優勢だったことを背景として、ウイльтаがエウエンキー語（サハリン方言）を習得し、ウイльта語にエウエンキー語の影響が及んだ（Yamada 2010: 66-68）。そのため、ウイльтаはエウエンキー語を聞いて理解できることが多い。他方、エウエンキーがウイльта語を聞いた場合、ところどころ単語を聞き取れる程度で、全体としてはあまり理解できないようだ。

さて、民族名や言語名について、近年のロシアに絞ってみれば、эвенки（言語はэвенкийский язык）という呼称が通用している²。中国語では、字義的には「鄂温克」がそれに当たる³。ローマ字表記では、Evenki, Evenk, Ewenki の3種類がみられる（Janhunen (forthcoming)参考）。日本語のカタカナ表記では、この半世紀ほどに発行された文献を概観すると「エヴェンキ」「エベンキ」「エウエンキ」「エウエンキー」と、少なくとも4種類の書き方がみられる⁴。この4種類は見方による違いでどれも間違いといえないが、本書では

²一部では тунгусы という古い呼称もある。これは、狭義の「ツングース」(Tungus) に当たり、エウエンキーのほかにもエウエン、さらにソロン、ネギダールまで合わせて指すこともある（池上 1989a: 1058, 1989b: 1059）。したがって、エウエンキーのみを指す呼称として正確ではない。

³ ただし、中国領のエウエンキーは鄂温克（エウエンキー）族と鄂倫春（オロチョン）族とに分けて呼ばれており、鄂温克族の大部分の言語は、分類上、ソロン語であると認められる（津曲 1988: 884-885）。

⁴ 日本領樺太（1905～1945）に居住したエウエンキーは「キーリン」と呼ばれた。

池上（1976 [2002]）、津曲（1988）にしたがい「エウエンキー」（英語で書く場合は Ewenki）に統一している。

エウエンキー語はロシア連邦内の東シベリア（エニセイ川より東）やモンゴル国北部、中国東北部など、国境をまたぐ広い範囲に分布する地域で話されてきた（津曲 1988: 884、池上 1989b: 1059）。シベリアで話されるエウエンキー語に限定する場合、Janhunen (forthcoming)のように「シベリア・エウエンキー語」（Siberian Ewenki）と呼ぶこともあるが、それでも話される地域はきわめて広い。

2010年のロシアの統計でロシア国内に居住するエウエンキーの民族人口は38,396人が数えられたが、そのうちエウエンキー語を話すのは4,800人ほどだったという（Janhunen (forthcoming)）。人口に占める話者率が低いこと、そして若い世代で話されていないことから、深刻な消滅危機にあるとみられている（ibid.）。Mamontova (forthcoming)も、エウエンキー語を含めて半世紀ほどのツングース諸語の話者率の推移について、全体として“a systematic decline”（体系的な減少）を示していると指摘し、世代を越えた（ロシア語への）言語同化の影響があらわれていることを明らかにしている。

さらに、上述のように広大な範囲の各地に分かれたエウエンキー語方言それぞれの状況は必ずしも明らかでなく、各地の記録・保存が十分であるかどうかはわからない。

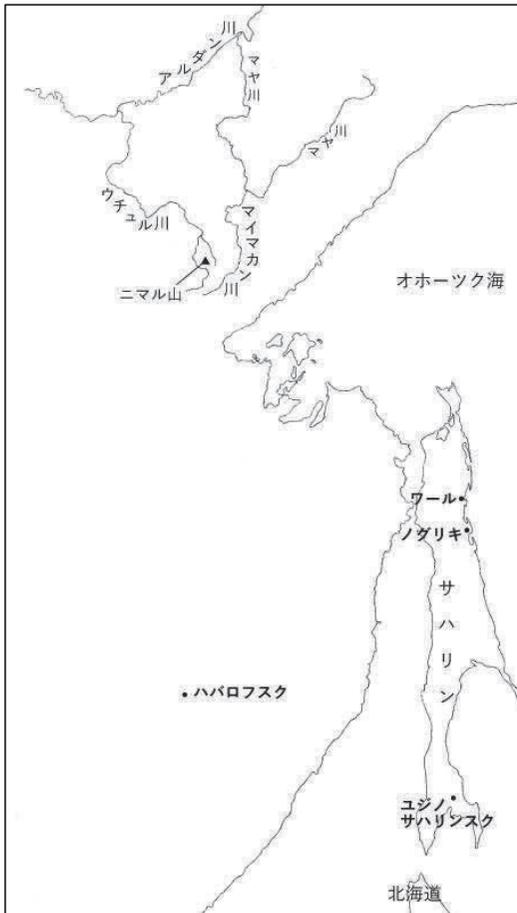
エカチェリーナ A. ボリソワ氏 について

エカチェリーナ A. ボリソワ（Екатерина Афанасьевна БОРИСОВА）氏は、1949年5月15日にハバロフスク地方北部のアヤン・マヤ地区（Аяно-майский район）にあるマイマカン（Маймакан）川流域の村に生まれた。父母ともにエウエンキーのブーター（Būtā）氏族だったという。タイガ（北方林）のなかでトナカイを飼育するキャンプ地で育ち、のちにトナカイ牧者に嫁いだ。

子どもの頃、父母兄弟はみな日常的にエウエンキー語を話したので、自分も自然と身についたという。それがエウエン

写真1：E.A. ボリソワ氏。（2010年6月27日、ノグリキにて筆者撮影）

地図：E. A. ポリソワ氏の出身地および本資料の採録地（山田 2021: 24 より転載）

キー語のどの方言に当たるのか、本人はわからない。

多くの先住民言語がそうであるように、エウエンキー語も本来は文字を持たない。ポリソワ氏ももっぱら音でエウエンキー語を習得したが、成長してからエウエンキー語の文字教本を見つけて学習し、ロシア字を使ってエウエンキー語を書くこともできると知った。ロシア語は学校で習って、その後の日常会話はロシア語で行う。また、出身地ではサハ語の話し手と接する機会が多かったため、サハ語が少し理解できるという。

1997年冬にサハリン北東部へ移り、サハリンのエウエンキーやウイルタが営むトナカイ飼育業の現場に入った。タイガで生まれ育った生粋のトナカイ牧者として、サハリンのトナカイ飼育業を助けてきた。だが、夫を亡くし、ワール村で一人暮らしをしていたところ 2009～2010年の冬に足を怪我して生活が不自由になったことから、当時ノグリキに住んでいた友人エレナ A. ビビコワ（Елена

Алексеевна БИБИКОВА）氏のアパートに居候することになった。

筆者はサハリンに一年間滞在してウイルタ語を記録・記述するため、2010年春にサハリンへ渡った。そして、5月初め頃にノグリキへ入り、ウイルタ語話者のビビコワ氏のアパートでポリソワ氏と同居することとなった。それから約3か月間、ひとつ屋根の下でビビコワ氏からウイルタ語を、ポリソワ氏からエウエンキー語を教えていただくことができた。もっとも、この3ヶ月間はビビコワ氏が畑仕事で忙しかったため、筆者の言語調査にはポリソワ氏のほうが長い時間付き合ってくれた。

ポリソワ氏が言語調査を受けるのはそれが初めてだったので、どのような質問にも先入観なく応じてくださった。また、わからないことはわからないとはっきり言ってくださ

写真 2：E. A. ビビコワ氏（左）とポリソワ氏（右）。畑仕事の休憩がてら、談笑していたところを筆者撮影（2010年6月7日ノグリキ郊外にて）

ることも、とてもありがたかった。さらに、ロシア語で説明が難しい文化的な事柄については図解したり、ときには模型を作ってくださいたりもした。

全体として、ポリソワ氏は筆者にはもったいないくらいの素晴らしいインフォーマントで、彼女とともに過ごした3ヶ月は、駆け出しの言語研究者として、このうえなく贅沢で濃密な時間だった。より詳しい経緯や言語調査以外でのポリソワ氏との交流については、山田（2021）で紹介したので参照願いたい。

ポリソワ氏は2010年7月にサハリンを発ち、故郷であるハバロフスク地方アヤン・マヤ地区へと帰って行った。その後、トナカイ飼育地へ向かうという電話を受けたのを最後に、筆者は連絡をとれなくなった。

それから3年後の2014年、ノグリキ郷土博物館からポリソワ氏の名義によるエッセイ（Борисова 2014）が刊行された。同書では、ポリソワ氏がノグリキのビビコワ氏のもとに残して行ったロシア語の手記や絵により、サハリン北部でのトナカイ飼育のようすが紹介された。

このように、ポリソワ氏がサハリンで暮らした足跡は、ロシア語で Борисова（2014）、日本語で山田（2021）により紹介されてきた。他方、彼女の話すエウエンキー語が公開された前例を筆者は知らない。

2023年2月13日、人伝てにポリソワ氏のご息災であると聞いた。今もアヤン・マヤ地区の、ある村にお住まいという。採録時に公開の許可をいただいてから13年越しにようやく実現することを、何とかして報せられればと思っている。

方言について

エウエンキー語は、言語特徴によっていくつかの大きな方言群に分けられる。いくつに分けるかは見方によるが、Василевич (1948, 1959)をはじめ、池上 (1976 [2002])、津曲 (1988)、Булагова (1987)、Nedjalkov (1997)、Atknine (1997)、Bulatova & Grenoble (1999)、Janhunen (forthcoming)が「南」「北」「東」の三つに分ける考えに立っており、学史上これが主流となっているとみられる。

三つの方言群に分ける基準となる言語特徴のひとつに、sとhの分布がある。Василевич (1948: 10-12), Булагова (1987: 5-11), Bulatova & Grenoble (1999: 3)の記述をまとめると、南方方言群において語頭および母音間にみられるsが、北方方言群においてhに置き換えられる⁵。そして、東方言群の対応語を調べると、語頭でs、母音間でhとなるという。この分布を本書の音素目録(後述)に照らしてhを/x/に置き換えると、ポリソワ氏の話す方言が、いわゆる東方言群に含まれることがわかる(例:(15.5) *sulakī*「キツネ」、(1.95) *uxikān*「綱」)。地理的にも「東」とすることに矛盾はない。

Булагова (1987: 9-10) は、V. I. ツインツイウス (В. И. Цинциус) の教えを受けた自身の考えとして、さらに細かい方言分類を提示した。それによると、南方方言群は5つ、北方方言群は2つ、東方言群は7つの方言に分けられる (ibid.)。そのうち、東方言群に属するもののひとつに「アヤン・マヤ (аяно-майский) 方言 (アヤン小方言、アイム小方言、マヤ小方言、ネルカン小方言、トッタ小方言)」 (ibid.) がある。ポリソワ氏のエウエンキー語方言を Булагова (1987: 9-10) の分類に適用すれば、出身地の地名からみて「アヤン・マヤ方言」というところまではいえそうにみえる。

ただし、Булагова (1987: 9-10) では方言分類の言語学的な基準は示されておらず、ポリソワ氏の話すエウエンキー語の言語特徴が、果たして「アヤン・マヤ方言」の言語特徴と一致するかどうかは不明である。したがって、ポリソワ氏の方言について確かなのは「東方言群のひとつ」というところまでであり、それより詳しい分類は地理的な条件から掲げる仮説としておき、今後の言語学的な検証を待ちたい。

⁵ Василевич (1948: 12)によると、南方方言群のなかで[s]で実現する方言と、[ʃ]で実現する方言とに分かれる。

本書の表記について

音声データのファイル名にはすべて頭に Ewenki Sound Materials の頭文字をとった ESM を付け、本書では以下のように囲み線付きで表わす。

凡例： ESM3-1.mp3

この場合の「3」は章に対応する。「1」は3章のなかの通し番号である。

音声は wav 形式で採録したものから不要な部分を削除し、mp3 形式に変換したが、それ以外にノイズカット等の音声処理は行わなかった。そのため、しばしば採録者（山田）の声や雑音が入ることを了承いただきたい。

そして、本書では次の音素を立て、エウエンキー語の音声資料を書き表わす。

短母音 /a, ə, e, o, u, i/ 長母音 /ā, ā, ē, ō, ū, ī/

子音 /p, b, t, d, k, g [g, ɣ], č, ʃ, m, n, ŋ, l, r, s [s, ʃ], x, w [β, φ], j/

この音素目録は池上（1976 [2002]）に依拠するところが大きいが、本書では母音の体系を簡略化し、子音から /c/（池上（1976 [2002]）ではロシア語からの借用語にのみ用いられた音素）を省くこととした。また、池上（1976 [2002]）では短母音の /e/ を認めておらず、津曲（1988: 885）も「e は ee としてのみ存在する」（“ee”=本書の /ē/）と明記している。筆者としても短母音の /e/ を認めることに懐疑的であるが、ボリソフ氏の発音にはこれがないと表わせないものがあるので、本書では記録の便宜のために短母音の /e/ を立てることにした（例：(1.5)(1.42)）。将来的に、エウエンキー語の一方言として記述する場合には、改めてその是非を問う必要があるだろう。

ほかに Bulatova & Grenoble (1999)の音韻表記も参考にした。Bulatova & Grenoble (1999)で /ʒ, h, β/ とする音は、本書の /j, x, w/ に対応する。実のところ Bulatova & Grenoble (1999)の /ʒ, h, β/の方がボリソフ氏のエウエンキー語の音声に近いかもしれないのだが、将来的にエウエンキー語の他方言やツングース諸語の他言語との音韻対応を調べる可能性を考えて、本書では池上（1976）の /j, x, w/を採用することにした。

ロシア語の音訛とみられる語句は便宜的にロシア語のスペルから転写することとし、上記の音素目録にないローマ字（h, v, z など）も組み合わせてイタリック（斜字体）で区別する。なお、上記の池上（1976 [2002]）がロシア語からの借用語に用いた /c/ に当たる音（ロシア字では ц）を、本書では ts で表わす。

語彙や文法について Василевич (1958)、池上 (1976 [2002])、Nedjalkov (1997)、Bulatova & Grenoble (1999)、Janhunen (forthcoming)を総合的に参照しつつ、これらの先行研究に合わない場合も、原則としてポリソワ氏の発音にしたがって表記することにした。録音がない数ヶ所については、後述のポリソワ氏自身によるロシア字表記、もしくは現場で山田が書きとった野帳の記載をもとに補う。

4～14 節では、ポリソワ氏自身によるロシア字表記を各センテンスの 1 行目に掲載する。これは必ずしもエウエンキー語の音韻に対して正確ではないし、ご自身の発音とも一致しない部分が多くある。しかしながら、採録の際に原稿として使用され、発音に大なり小なりの影響を与えたと考えられるため、資料として残す必要があると判断した。

全体として、本書のエウエンキー語音韻表記は試験的なものである。例えば、母音の長短は同一の単語（と思われる形式）でも揺れることがあって特定しがたく、アクセントのない音節における母音の種類や、母音間の /g/ [ɣ] と /x/ ([h]または[x])⁶はとても聴き分けにくい。したがって、本書の示す表記が必ずしも正しいとは限らない。データとして利用いただく際には音声聴き、適宜、利用者の観点で音韻表記を改変してお使いいただきたい。

⁶ ポリソワ氏は[ɣ]と[h]のどちらもロシア字の x で書き表わす。本書では、筆者が聴いて、語彙や文法の先行記述を参考にしつつ、母音間の [ɣ] (g の異音) とみなされるものを音韻表記で/g/とし、それ以外で[h]とみなされるものは/x/とした。問題は後者で、/x/は音声実態としても多くの場合は[h]なのだが、[x]のように聞こえることもある。それが、ロシア字表記の x につられたせいなのか、ロシア字とは関係のない《揺れ》なのか、それとも異なる音素とすべきだったのか、現段階で判断できない。

1. 基礎語彙

採録年月日：2010年5月18日～22日（※より正確には音声ファイル名の右側に示す）

採録方法：東京外国語大学アジア・アフリカ言語文化研究所（1967）にもとづき基礎語彙を調べた。手順は以下のとおりである。まず、東京外国語大学アジア・アフリカ言語文化研究所 HP 内のサイト（峰岸 2000）から『言語調査票 2000 年版』の電子ファイルをダウンロードし、必要事項を抜き出して調査票を作成した。調査項目のロシア語をポリソワ氏に見せながら一語ずつ質問し、答えとして出た発音をロシア字表記⁷で採録者が書きとめた。次に、そのロシア字表記をポリソワ氏に確認いただき、適宜修正をした。そして、ロシア語字表記を見出しとして、ポリソワ氏に発音を吹き込んでもらった。(1.1)～(1.54)は 1 回ずつ、(1.55)以降は 2 回ずつの録音が残っている。

凡 例：（ ）（本書の通し番号）、[]（東京外国語大学アジア・アフリカ言語文化研究所（1967）の通し番号）、ローマ字式音韻表記、ロシア語、日本語の順で掲載する。ローマ字式音韻表記は、上述のロシア字表記とポリソワ氏の発音をもとに、採録者が作成した。[]番号のない項目は、ポリソワ氏が調査項目からの連想で自主的に追加した語彙である。また、調査票にあってもエウエンキー語が得られなかった項目は割愛する。[]番号が必ずしも連番になっていないのはそのためである。日本語の部分の（ ）は調査票からそのまま引用したもので、[]は採録者による補足である。

ESM1-1.mp3 (2010.05.18)

(1.1) [1]	dil	голова	頭
(1.2) [2]	pūriktə	волос	髪、髪の毛
(1.3) [3]	omkoto	лоб	額
(1.4) [4]	saramukta	бровь	眉、眉毛
(1.5) [5]	exā	глаз	目
(1.6) [6]	inamukta	слеза	涙
(1.7) [7]	korokto, sēn	ухо	耳
(1.8) [8]	oŋokto	нос	鼻
(1.9) [9]	amŋa	рот	口
(1.10) [10]	əmun	губа	唇
(1.11) [11]	inŋi	язык	舌
(1.12) [12]	tumun	слюна	唾
(1.13) [13]	īktə	зуб	歯
(1.14) [14]	kəwə	подбродок	顎（あご）

⁷ ポリソワ氏が目で見て発音を確認できるように、暫定的にロシア字を使って書き表わした。ロシア字で表せない音や、母音の長短については、やむをえずロシア字にない記号（ローマ字や特殊文字）を使い、そのたびにポリソワ氏にその音価を説明しながら進めた。

(1.15) [15]	əldəkən, ančan	щека	頬
(1.16) [16]	gulgakta	усы	髭 (ひげ)
(1.17) [17]	dərə, itī	лицо	顔
(1.18) [18]	nikimpa	шея	首
(1.19) [19]	bilga	горло	喉
(1.20) [20]	mīrə	плечо	肩

ESM1-2.mp3 (2010.05.22)

(1.21) [21]	kəntirā	спина	背中
(1.22) [22]	sərgī	поясница	腰
(1.23) [23]	mukat	зад	尻
(1.24) [24]	tiḡən	грудь	胸
(1.25) [25]	ukun	молоко, грудь	乳、乳房
(1.26) [26]	ur	живот, брюхо	腹
(1.27) [27]	kolakān, čuguru	пуп	臍 (へそ)
(1.28) [28]	ḡāla	рука	腕
(1.29) [28]	kāri	пречо, предлечье	二の腕
(1.30) [29]	īčən	локоть	肘 (ひじ)
(1.31) [30]	aṅḡa	рука (ладонь)	手
(1.32) [31]	supakān	указательный палец	人さし指
(1.33) [31]	urugun	большой палец	親指
(1.34) [31]	bələnḡu	безымянный палец	薬指
(1.35) [31]	dulin	средний палец	中指
(1.36) [31]	čimčikān	мизинец	小指
(1.37) [32]	oxikta	ноготь	爪 [人、動物の]
(1.38) [33]	alḡan	нога	足
(1.39) [34]	aṅḡan	колени	膝
(1.40) [35]	ākin	печень	肝臓
(1.41) [36]	mēwan	сердце	心臓
(1.42) [37]	seltā	кишка	腸
(1.43) [38]	nanda	кожа	皮膚、皮、肌
(1.44) [39]	pālča	пот	汗
(1.45) [40]	paḡda	грязь	垢 (あか)
(1.46) [41]	pāksa	гной	膿 (うみ)

ESM1-3.mp3 (2010.05.22)

(1.47) [42]	inɲakta	волосы	毛 [人間の体毛]
(1.48) [43]	imuxsa	сало	脂、脂肪
(1.49) [44]	sāksə	кровь	血
(1.50) [45]	ikəri, girəmdə	кость	骨
(1.51) [46]	uldə	мясо	肉
(1.52) [47]	bəjə	тело, корпус	体、肉体
(1.53) [48]	bumuxi	болезнь	病気
(1.54) [49]	ūjə	рана	傷、怪我

ESM1-4(1).mp3 ESM1-4(2).mp3 (2010.05.22)

(1.55) [50]	bəgə	лекарство	薬
(1.56) [51]	kurpa	рис	米
(1.57) [52]	burduk	порошок (мука)	粉 ⁸
(1.58) [53]	tūs	соль	塩
(1.59) [54]	imūran	масло жидкое	油
(1.60) [55]	araki	водка	酒
(1.61) [56]	damga	табак	タバコ
(1.62) [57]	amtān	вкус	味
(1.63) [59]	ǰəpkit	пища	食べ物、食物
(1.64) [60]	uldə	мясо	肉
(1.65) [61]	umuktə	яйцо	卵
(1.66) [63]	dəgil	птица	鳥
(1.67) [65]	dəktilə	перо	羽毛
(1.68) [66]	umuk	гнездо	巢
(1.69) [67]	oŋokto	клюв	嘴
(1.70) [68]	ijə	рог	角 ⁹
(1.71) [69]	inək	корова	牝牛
(1.72) [69]	ogus	бык	牡牛
(1.73) [70]	koto	нож, ножик	小刀、ナイフ
(1.74) [72]	ǰəjə	лезвие	刃

ESM1-5(1).mp3 ESM1-5(2).mp3 (2010.05.22)

(1.75) [73]	gara	сучок	棒
-------------	-------------	-------	---

⁸ ESM1-4(1)では(1.57)の発音なし。

⁹ ESM1-4(2)では(1.70)が(1.74)の後に発音された。

(1.76) [74]	bārkān	лук	弓
(1.77)	motkān	палочка	短い棒
(1.78) [76]	gīda	копье	槍
(1.79) [77]	tomko	нитка	糸
(1.80) [78]	inmō	иголка	針
(1.81) [79]	turgāksā	одежда	着物、衣服
(1.82) [80]	kumāgi	бумага	紙
(1.83) [81]	tārgāksāl	вещь, предмет	物
(1.84) [84]	dīlkān	муха	蠅
(1.85) [85]	manmakra, unmukta	комар	蚊
(1.86) [86]	kumka	блоха, вошь	蚤, 虱
(1.87) [88]	īriktō	муравей	蟻
(1.88) [89]	oldo	рыба	魚
(1.89) [90]	kokoldo	ракушка	貝
(1.90)	ǰōli	таймень	イトウ (魚)
(1.91) [91]	bāiŋəl	животное	動物
(1.92) [92]	bāiŋēmi	охота	猟
(1.93) [93]	adil	сеть, сетка	網
(1.94) [94]	ŋina	собака	犬
(1.95) [95]	uxikān	канат, веревка	綱
(1.96) [96]	sūksā	шнурок	紐
(1.97) [97]	ǰōlok, boŋgōkōn	баран	雄羊
(1.98) [98]	murin	лошадь	馬
(1.99) [99]	čūska	свинья	豚
(1.100) [100]	irgi	хвост	尻尾、尾

[ESM1-6\(1\).mp3](#) [ESM1-6\(2\).mp3](#) (2010.05.22)

(1.101) [101]	inŋakta	волос, шерсть	動物の毛
(1.102) [102]	nāndā	мех	毛皮
(1.103) [103]	kūl	мешок	袋
(1.104) [104]	īkō	кастрюля	鍋
(1.105) [105]	kalan	котёл	釜
(1.106) [106]	alīkil	ваза/ горшок, кувшин	瓶/ 壺
(1.107) [109]	sčīnā	стена	壁 ¹⁰

¹⁰ ESM1-6(2)では(1.107)の発音が省略された。ロシア語の音訳とみるべきかもしれない。

(1.108) [110]	tunnuk	окно	窓
(1.109) [111]	urkə	дверь	扉、ドア
(1.110) [112]	ǰū	дом	家、住居
(1.111) [114]	moŋgo, ogočō	лодка	船、船舶
(1.112) [115]	mūlənki	колодец	井戸
(1.113) [116]	awā	работа, дело, занятие	仕事
(1.114) [117]	karči	деньги	金、金銭
(1.115) [118]	mō	дерево	木
(1.116) [119]	mō	ствол	幹
(1.117) [120]	gara	ветвь, сук	枝
(1.118) [121]	orokto, čūkə	трава	草
(1.119) [123]	niŋtə	корень	根 ¹¹
(1.120)	mudan	верх, макушка	(樹木の) 頂上
(1.121)	təkən	конец	(樹木の) 端
(1.122) [124]	awdanda	лист	葉

[\[ESM1-7\(1\).mp3\]](#) [\[ESM1-7\(2\).mp3\]](#) (2010.05.22)

(1.123) [125]	switki	цветок	花
(1.124) [126]	bokto	орех	実
(1.125) [127]	ǰānta	семя	種子、種
(1.126) [128]	kīwa	кора	樹皮
(1.127) [130]	agī	лес	林
(1.128) [131]	buga	тайга	森
(1.129) [132]	okto	путь, дорога	道
(1.130) [133]	axagas	дыра	穴
(1.131) [134]	sigdilən	мост	橋
(1.132) [135]	bira	река	川
(1.133) [136]	urəkən	гора	山
(1.134) [136]	boltokō	сопка	小山
(1.135) [136]	alakīt	хребет	山脈
(1.136) [137]	awlan	поле	野、野原
(1.137) [139]	dətun	марь	湿地
(1.138) [140]	amut, amutkən	озеро	湖
(1.139) [141]	lam	море	海

¹¹ ESM1-6(2)では(1.120)(1.119)の順で発音。

(1.140) [143]	mū	вода	水
(1.141) [144]	bukru, umksū	лёд	氷
(1.142) [145]	ǰolo, iǰā	камень	石

ESM1-8(1).mp3 **ESM1-8(2).mp3** (2010.05.22)

(1.143) [146]	duḍḍə	почва	土
(1.144) [147]	sirgi	песок	砂
(1.145) [148]	tukala	пыль	埃 ¹²
(1.146) [149]	saŋŋan	дым	煙
(1.147) [151]	togo	огонь	火
(1.148) [152]	unŋa, ədin	ветер	風
(1.149) [153]	tuksu	облако	雲
(1.150) [154]	tamnaksa	мгла, туман	霧
(1.151) [155]	tiǰḍə	дождь	雨
(1.152) [156]	imanda	снег	雪
(1.153) [157]	paŋpa	небо	空
(1.154) [158]	sērukā	родуга	虹 ¹³
(1.155) [159]	ǰūltən, dilačā	солнце	太陽
(1.156) [160]	bēga	луна, месяц	月
(1.157) [161]	aŋan	тень	影
(1.158) [162]	oxikākta	звезда	星
(1.159) [163]	inəŋi	день	日
(1.160) [164]	inəŋitikin	каждый день	毎日
(1.161) [165]	nadan inəŋil	неделя	週
(1.162) [166]	bēga	месяц	月
(1.163) [167]	aŋŋani	год	年

ESM1-9(1).mp3 **ESM1-9(2).mp3** (2010.05.22)

(1.164) [168]	timar	утро	朝
(1.165) [170]	sīksə	вечер	夕暮れ、夕方
(1.166) [171]	dolbo	ночь	晩、夜
(1.167) [172]	tīpəwə	вчера	昨日
(1.168) [173]	timātna	завтра	明日

¹² ESM1-8(1)での(1.145)の発音は間違い。

¹³ ESM1-8(1)での(1.154)の発音は間違い。

(1.169) [174]	inəmjān	сегодня	今日
(1.170) [175]	tīkin	сейчас	今
(1.171) [176]	ōkin	когда	何時
(1.172) [192]	adi	сколько	いくつ
(1.173) [193]	kaltaka	половина	半分
(1.174) [194]	butunnə	всё	全部
(1.175) [195]	adikun, axakān	несколько	若干
(1.174) [196]	tajin	число	数
(1.175)	sagdāku	возраст	年齢

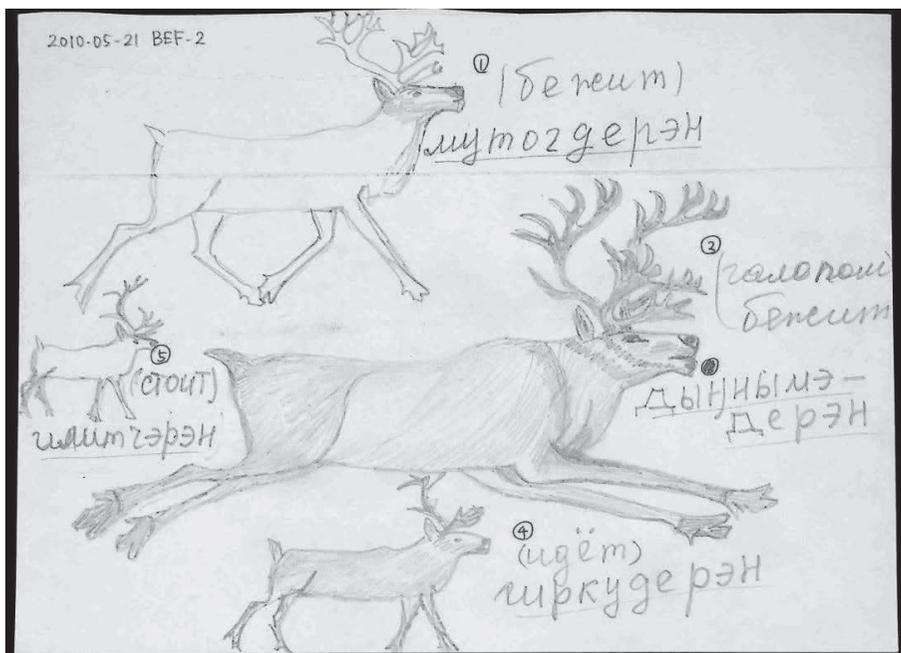

図1：ポリソワ氏が描いてくださったトナカイの動き。一部、数字の書き込みは山田による。

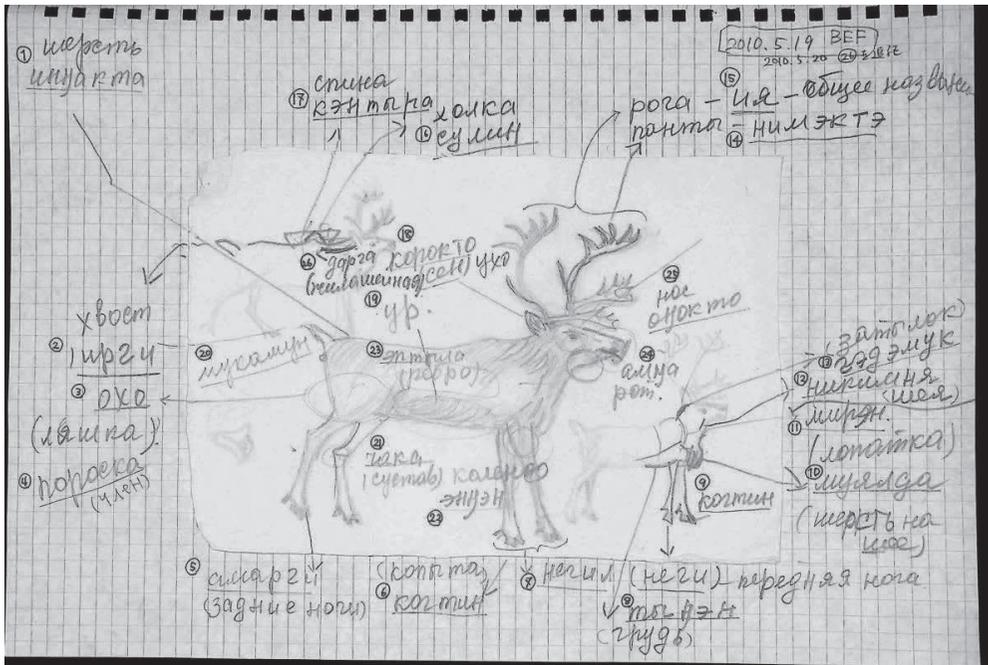

図2：トナカイの身体部位に関する図解。空き箱の裏に描き始めたがスペースが足りなくなったため、ノートに貼り付けて、さらに情報を書き込んだ。一部、数字の書き込みは山田による。(2010年、E.A. ポリソフ画)

2. 数詞

採録年月日：2010年5月5日

採録方法：一語ずつ聴取し、採録者が野帳にロシア字表記で書きとった。そのリストをボリソワ氏に見せて確認した後、リストを見ながら発音していただき録音した。(2.1)～(2.10)は2回録音した。(2.11)(2.23)はリストを読み飛ばしてしまったため録音データがないが、野帳の記録を報告する。

凡 例：() (本書の通し番号)、ローマ字式音韻表記、算用数字の順で掲載する。ローマ字式音韻表記はボリソワ氏の発音をもとに山田が作成した。

ESM2-1.mp3 **ESM2-2.mp3** (2010.05.05)

(2.1) umun	1	(2.2) jūr	2	(2.3) ilan	3
(2.4) digin	4	(2.5) tunḡa	5	(2.6) puḡun	6
(2.7) nadan	7	(2.8) ḡapkun	8	(2.9) jəgin	9
(2.10) ḡān	10				

(2.11) **ḡān umun** 11 ※ 録音なし

ESM2-3.mp3 (2010.05.05)

(2.12) jūr ḡān	20	(2.13) ilan ḡār	30	(2.14) digin ḡār	40
(2.15) tunḡa ḡār	50	(2.16) puḡun ḡār	60	(2.17) nadan ḡār	70
(2.18) ḡapkun ḡār	80	(2.19) jəgin ḡār	90	(2.20) ḡama	100

ESM2-4.mp3 (2010.05.05)

(2.21) **tixinča** 1,000 (2.22) **ḡān tixinča** 10,000

(2.23) **ḡama tixinča** 100,000 ※ 録音なし

3. 基礎会話表現

採録年月日：2010年5月11日～28日（※より正確には音声ファイル名の右側に示す）

採録方法：ロシア人旅行者向けの日本語会話帳（Павлов, Сираи, и Аракава 2004）を調査票として、旅行で使う基本会話表現を採録した。同会話帳（ibid.）では、日本語（漢字かな表記とロシア字表記）・ロシア語の対訳形式で、ロシア人が日本を旅行する際に便利な表現が紹介されている。これをポリソワ氏に提示し、ロシア語の対訳部分を見て1センテンスずつエウエンキー語に訳していただき、その発音を採録者が臨時のロシア字表記で書きとめた。次に、ポリソワ氏にロシア語・エウエンキー語の対訳で読み上げていただき、その音声を採録した。

凡 例：（ ）（本書の通し番号）、ローマ字式音韻表記、ロシア語、日本語の順で掲載する。ローマ字式音韻表記はポリソワ氏の発音をもとに山田が作成した。Павлов, Сираи, и Аракава (2004)で不自然な日本語や、ロシア語との対応が明確でない日本語が散見されるが、それらには適宜修正や補足を加えた。また、同書では日本語文末の句点があるところとないところがあるが、本書では原則として句点なしに統一した。ただし、疑問符や感嘆符、一項目に対して2文ある場合の句点は示す。

ESM3-1.mp3 (2010.05.11)

(3.1) dorōwa.	Здравствуйте.	こんにちは
(3.2) aja ərɔd.	Доброе утро.	おはよう
(3.3) aja inəŋi.	Добрый день.	こんにちは
(3.4) aja siksəni.	Добрый вечер.	こんばんは
(3.5) ajat biʃəkəl.	До свидания.	さようなら
(3.6) bakaldijəŋət.	До встречи.	じゃ、またね
(3.7) ajat əjinkal.	Спокойной ночи.	おやすみなさい
(3.8) əkəl bumūrə, mənmi mulənkəl.	Будьте здоровы, берегите себя.	お気をつけて
(3.9) ən sū biʃərəs?	Как вы поживаете?	いかがお過ごしですか？
(3.10) ən awās?	Как дела?	調子はどうですか？
(3.11) aja.	Хорошо.	元気です
(3.12) a sū?	А вы?	あなたは？
(3.13) butunnə ajat bigin.	Всего хорошего.	よい一日を
(3.14) ajat gərkuəkəldu.	Приятного путешествия.	よいご旅行を
(3.15) ajat bakaldirap.	Приятно познакомиться.	お目にかかれて嬉しいです
(3.16) əri bəgin ...	Это господин (госпожа) ...	この方は...さんです
(3.17) bī gərbiw ...	Меня зовут ...	私の名前は...です
(3.18) sī gərbis ən (nī)?	Как вас зовут?	あなたのお名前は？
(3.19) aja bičə!	Очень приятно.	こちらこそ

(3.20) *ajā bičō sunṛun bakaldiri.*

Было приятно с вами встретиться.

とても楽しかったです

(3.21) *bakaldijīṅat.*

До встречи.

またお会いしましょう

ESM3-2.mp3 (2010.05.11)

(3.22) *paṛjwa.*

Спасибо.

ありがとう

(3.23) *əgdīgə paṛjwa.*

Большое спасибо.

ありがとうございます

(3.24) *paṛjwa sundu ajat səxərgəstən.*

Спасибо Вам за вашу любезность.

ご親切、感謝します

(3.25) *paṛjwa sundu podaroktus.*

Спасибо Вам за подарок.

お土産をありがとう

(3.26) *paṛjwa sundu bələrəs.*

Спасибо Вам за вашу помощь.

いろいろお世話になりました

(3.27) *paṛjwa sundu alāttas minəwə.*

Спасибо Вам, что подождали меня.

お待たせしました

(3.28) *əkəldu ēkunnədə gūnə.*

Не стоит благодарности.

どういたしまして

(3.29) *kə, ər tikən.*

Да, это так.

はい、そうです

(3.30) *əxin, ər untu.*

Нет, это не так.

いいえ、そうではありません

(3.31) *ər təjə.*

Это верно.

そのとおりです

(3.32) *bī tikən gunčəm.*

Да, я так думаю.

はい、そう思います

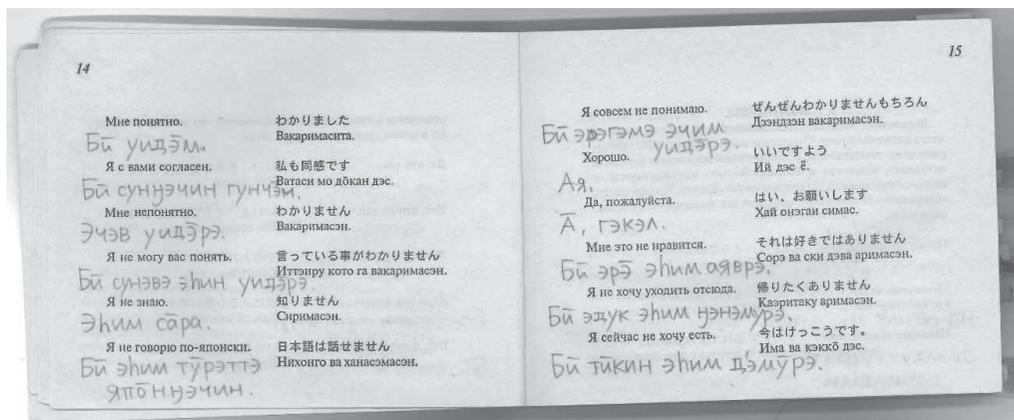

図 3：3.の調査票として用いた Павлов, Сиран, и Аракава (2004)の一部 (pp. 14-15)。本書の(3.34)~(3.45)に対応する。手書きの書き込みは山田による。

- (3.71) **kalčija bükəl.**
Наличными деньгами, пожалуйста. 現金にしてください
- (3.72) **jür bilətiyə bükəl.**
Два билета, пожалуйста. 切符を2枚お願いします
- (3.73) **əmkəl esşjo stakan urəlin arakija.**
Принесите мне, пожалуйста, ещё стакан вина. ワインを一杯ください
- (3.74) **dukkəl ədu.**
Напишите это здесь, пожалуйста. ここに書いてくれませんか?
- (3.75) **bükəl mindu tūsiyə.**
Передайте мне, пожалуйста, соль. 塩を取ってもらえますか
- (3.76) **bī əjəčim ərə.**
Я хочу вот это. これがほしいのですが
- (3.77) **bī əjəčim stakan müwə.**
Я хочу стакан воды. 水を一杯ほしいのですが
- (3.78) **bī əjəčim gərkudəji əkskursijələ.**
Я хочу принять участие в экскурсии. 観光ツアーに参加したいのですが
- (3.79) **bī əjəčim uqəldəji otkrytkawa Rossijələ.**
Я хочу послать эту открытку в Россию.
このはがきをロシアに送りたいのですが
- (3.80) **sū minrun qənəkəldu?**
Я хочу, чтобы Вы пошли со мной. 私と一緒に来てほしいのですが
- (3.81) **bī sunrun əxim qənəmürə.**
Я не хочу идти с вами. 一緒に行きたくありません
- (3.82) **mindu uldəjə bükəldu.**
Мне хотелось бы одеяло. 毛布がほしいのですが
- (3.83) **bī əkunmawal jəbumčəw.**
Мне хотелось бы что-нибудь поесть. 何か食べるものがほしいのですが
- (3.84) **bī tərgəksəlbi əmənjam sundu?**
Нельзя ли оставить этот багаж Вам на хранение? 荷物を預かってもらいたいのですが
- (3.85) **nīwəl əməwjiqən bī səkəiwəw.**
Не мог бы кто-нибудь поднести мой багаж? 荷物を運んでもらいたいのです
- (3.86) **nuqan mindu gəwgin zvonoktəgin.**
Мне хотелось бы, чтобы он мне перезвонил. 彼から私に電話してほしいです
- (3.87) **mindu nāda ərəwə uqəldəwun.**
Мне хотелось бы, чтобы это было переведено. これを訳してほしいのですが

(3.88) **ədu dəmgətīnam?**

Могу я здесь курить?

ここでタバコを吸ってもいいですか？

(3.89) **ədu təgəjəm?**

Могу я здесь присесть?

ここに座ってもいいですか？

(3.90) **āgājam tunnukkə?**

Могу я открыть окно?

窓を開けてもいいですか？

(3.91) **ičəjam komnatawas?**

Могу я посмотреть комнату?

部屋を見せてもらえますか？

(3.92) **sū telefonjīwun əwədəjəm?**

Могу я воспользоваться этим телефоном?

この電話を使ってもいいですか？

(3.93) **əkunmawal ulgumījəm?**

Могу я кое-что спросить?

ちょっとお聞きしたいのですが

(3.94) **bī tamajam kōta kartočkawan?**

Могу я заплатить кредитной карточкой?

クレジットカードで払えますか？

(3.95) **sindu adilkān bixindi?**

Сколько Вам лет?

おいくつですか？

(3.96) **adiwa tamačinti aəroport oktowon?**

Сколько стоит проезд до аэропорта?

空港までいくらですか？

(3.97) **adi təgək bixin tadu?**

Сколько мест имеется в наличии?

席はいくつありますか？

(3.98) **adi časuwa ajannätta stantsijalə?**

Сколько времени занимает путь до станции?

駅までどのくらいかかりますか？

(3.99) **axun gugdə tar jū?**

Какова высота этого здания?

あの建物はどのくらいの高さがありますか？

(3.100) **axun goro ədək muzeidulā?**

Как далеко отсюда до музея?

博物館までどのくらいの距離がありますか？

(3.101) **axun əgdiŋə ər amut?**

Какова величина этого озера?

この湖はどのくらいの広さですか？

(3.102) **sundu bixin ruča gazetiŋin?**

Есть ли у Вас русские газеты?

ロシア語の新聞はありますか？

(3.103) **bixin ulārin araki frantsusni?**

Есть ли французское вино?

フランスのワインはありますか？

(3.104) **sundu bixin ručka?**

У Вас есть авторучка?

ボールペンをお持ちですか？

- (3.122) **bī ūtāčajan.**
Я спешу. 急いでいます
- (3.123) **bī mīčā bixim.**
Я заблудился. 道に迷っています
- (3.124) **kə, bələkəldu mindu.**
Помогите мне, пожалуйста. 助けてください
- (3.125) **mindu uxa sōma ēdāla.**
Я плохо себя чувствую. 具合が悪いのですが
- (3.126) **mindu uriw ənūjəṛən.**
У меня болит желудок. お腹が痛いです
- (3.127) **doktorija ērikəldu.**
Вызовите, пожалуйста, врача. 医者を呼んでください
- (3.128) **ēmīdə əməgin.**
Это срочно. 緊急です
- (3.129) **bəi alātkal.**
Одну минутку. ちょっと待ってください
- ESM3-7.mp3** (2010.05.19)
- (3.130) **īdu bī mestow?**
Где моё место? 私の席はどこですか?
- (3.131) **ədu tāwjam səkəiwi.**
Можно ли поставить здесь мой багаж? 荷物をここに置いていいですか?
- (3.132) **bī iltəniktə.**
Разрешите пройти. 通してください
- (3.133) **ēkun bixin sundu kōldidu?**
Какие есть напитки? どんな飲み物がありますか?
- (3.134) **uldaja tirūja əmuwkəldu.**
Принесите подушку и одеяло, пожалуйста. 枕と毛布をください
- (3.135) **bī jalduw uxa sōma. əmuwkəldu, kə, bəgəjə.**
Я плохо себя чувствую. Принесите, пожалуйста, лекарство.
気分が悪いです。何か薬をください。
- (3.136) **bī turizumələ ḡənəjəḡəw.**
Цель поездки – туризм. 旅行の目的は観光です
- (3.137) **japonijadu biḡiḡəw juḡuldəwə.**
Пробуду в Японии 6 дней. 6日間日本に滞在する予定です

- (3.152) **adimaktu awadiwkil banka!**
До которого часа работают банки? 銀行の営業時間は何時までですか?
- (3.153) **ōn ularičiwkil?**
Какой курс обмена? レートはどのくらいですか?
- (3.154) **karčiwa gaḷiḡaw kira kumāgit.**
Хочу получить часть суммы мелкими деньгами. 小銭も混ぜてください
- (3.155) **bī kējan gaḷiḡaw kvitantsijawa.**
Могу ли я получить квитанцию? 計算書をください
- (3.156) **ularitkəldu, kə, ijendulā.**
Обменяйте, пожалуйста, на йены. 円に交換してください¹⁴
- ESM3-10.mp3** (2010.05.19)
- (3.157) **īdu bixin tūrisil spravocnoje jūtīn?**
Где находится справочное бюро для туристов? 観光案内所はどこですか?
- (3.158) **adilkān gorod dulindulān taksi?**
Сколько стоит проезд на такси до центра города? 市内までタクシー代はいくらですか?
- (3.159) **ōn bī isuḡātiw gostinitsala?**
Как я могу добраться до гостиницы? ホテルへはどうやって行くのですか?
- (3.160) **sundu bixin gorod kartan?**
У Вас есть карта города? 市内マップをもらえますか?
- (3.161) **mindu gostinitsala gakaldu.**
Забронируйте, пожалуйста, гостиницу. ホテルを予約してください
- ESM3-11.mp3** (2010.05.19)
- (3.162) **īla sū ajannāḡərs?**
Куда Вы едете? どちらまで?
- (3.163) **mindu ḡālimḡu nādalkān.**
Мне нужен ностльщик. ポーターを探しています
- (3.164) **īdu bixi səkai telēgan?**
Где находятся багажные тележки? カートはどこですか?
- (3.165) **ēma avtobus gorod dulindulān ḡənəttən?**
Какой автобус идёт в центр города? 市内へ行くバスはどれですか?

¹⁴ (3.156)は2回発音した。

(3.166) **ōkin ηənəttən?**

Когда он отправляется?

出発時間は何時ですか？

(3.167) **īdu *biletwa* gaɟam?**

Где можно купить билет?

チケットはどこで買えますか？

(3.168) **ər *adrestula* ηənəwkəl, kə, minəwə dogoi.**

Отвезите меня по этому адресу, пожалуйста.

ここへ行ってください

(3.169) **ilkəl ədu, dogoi.**

Остановите здесь, пожалуйста.

ここで止めてください

(3.170) **ər untu bikit.**

Это другое место.

ここは違うところです

ESM3-12.mp3 (2010.05.19)

(3.171) **bī *gostinitsəjə* gadāwi ɲəkəm.**

Я хочу забронировать номер в гостинице.

ホテルを予約したいのです

(3.172) **adilkān *gostinitsadu* komnata?**

Сколько стоит номер?

部屋代はいくらですか

(3.173) **mindu nāda jūr bəjədu komnata.**

Мне нужен номер на двоих.

二人部屋をお願いします

(3.174) **mətəwkəldu *gostinitsawa* gorod dulindun.**

Порекомендуйте гостиницу в центре города.

町の中心部にあるホテルを紹介してください

(3.175) ***gostinitsəjə* stantsija dagadun bükəldu mindu.**

Мне нужна гостиница станции.

駅が近いホテルがいいです

(3.176) **badir jəpkīt tanmanman iwčəwun kumāgilə?**

Включена ли стоимость завтрака?

朝食はついていますか

(3.177) **kə, *registriruikəldu* minəwə, dogoi.**

Зарегистрируйте, пожалуйста.

チェックインをお願いします

(3.178) **īdu bixin jəbuwun jū?**

Где находится столовая?

食堂はどこにありますか？

(3.179) **ōkin bī tīmarwi jəpḡətiw?**

Когда я могу позавтракать?

朝食は何時ですか？

(3.180) **tərgəksəwi digin čas-māktu əmənḡəm?**

Можно ли оставить этот багаж до 4-х часов?

この荷物を4時まで預かってもらえますか？¹⁵

¹⁵ (3.180)は2回発音した。

- (3.181) **īdu bixin dagardu stantsija metro?**
 Где находится ближайшая станция метро? ここから一番近い地下鉄はどこですか？
- (3.182) **surukil (dukuwur) bixi mindu?**
 Есть ли письма для меня? 私あての手紙は届いていますか？
- (3.183) **uḡāliwunmā bī uḡāldāwi Rossijalā jākājām.**
 Я хотел бы отправить эту посылку в Россию. この荷物をロシアへ送りたいのですが

ESM3-13.mp3 (2010.05.28)

- (3.184) **bī sōmat jāmūlim.**
 Я очень проголодался. お腹がすきました
- (3.185) **bī sōmat umūlim (kolimūlim).**
 Я очень хочу пить. のどが渴きました
- (3.186) **bī əjēcīm susija.**
 Мне хочется есть суши. お寿司が食べたいです
- (3.187) **kā, ičawkākāl, ōn mōtkarji jəbuwkil.**
 Покажите, пожалуйста, как есть палочками.
 どうやって箸で食べるか教えてください
- (3.188) **kā, tūsija būkāl.**
 Передайте, пожалуйста, соль. 塩をとってください
- (3.189) **gaziči mūja būkāl.**
 Газированную минеральную воду, пожалуйста.
 炭酸のミネラルウォーターをお願いします
- (3.190) **əmuwkəl mineral mūja.**
 Принесите, пожалуйста, минеральную воду. ミネラルウォーターをください
- (3.191) **əmuwkəl pan xlebja.**
 Принесите, пожалуйста, ещё хлеба. パンをもう少しください
- (3.192) **sōma aja amtānin jəpkīti.**
 Очень вкусно! とてもおいしい！
- (3.193) **bī damgatījan?**
 Можно ли курить? タバコを吸ってもいいですか？

ESM3-14.mp3 (2010.05.28)

- (3.194) **gunkāl aja tūrēnmā!**
 Тост! 乾杯！
- (3.195) **sōma aja jəpkīt bičēn.**
 Было очень вкусно. とてもおいしかったです

- (3.226) **bī ɲəɲəjəm Sapporola.**
Я еду в Саппоро. 私は札幌に行きます
- (3.227) **nādalwi ɲənəm.**
По делам. (私は) 仕事 (で行くの) です¹⁷
- (3.228) **ōn bixi sū awāsun?**
Какая у Вас работа? ご職業は何ですか?
- (3.229) **bī kompanijadu awājajam.**
Я – служащий компании. 私は会社員です
- (3.230) **bī jussu ɔrəɲjəm.**
Я ещё студент. 私はまだ学生です
- (3.231) **ēma kursadu sū ɔrəɲjərəs?**
На каком курсе Вы учитесь? 何年生ですか?
- (3.232) **amarli ɲan bakaldijijət.**
До следующей встречи. またお会いしましょう
- (3.233) **ajat girkukal.**
Счастливого пути. よいご旅行を
- (3.234) **butunnə aja bigin.**
Всего хорошего. ごきげんよう
- (3.235) **paɲiba sundu ɲan aja bigin.**
Спасибо Вам, тоже. ありがとう、あなたもね
- (3.236) **darōwo gunkəldu bununnu dūtīn.**
Передайте привет всем. 皆さんによろしく
- (3.237) **əɲi!**
Конечно! もちろん!
- (3.238) **bakaldijijət!**
Встретимся! またね
- (3.239) **ajat bikəldu!**
Будьте здоровы! お元気で

¹⁷ 会話帳のセンテンスは本来 По делам? 「(あなたは) お仕事で (行くの) ですか?」という疑問符付きの二人称疑問と解されるフレーズだったが、ボリソフ氏は一人称平叙文と捉えて訳したようだ。疑問符を見落としたと思われる。ここではエウェンキー語に合わせ、ロシア語から疑問詞を除き、日本語は一人称平叙文とする。

4. 例文調査票にもとづく例文集

採録年月日：2010年7月13日～14日（※より正確には音声ファイル名の右側に示す）

採録方法：ロシア語原文とその日本語訳のリストを例文調査票として用いた。この例文調査票は磯谷（1973）を参考に風間伸次郎先生（東京外国語大学）が作成されたもので、採録者は津曲敏郎先生（北海道大学；2010年当時、採録者の指導教員）を通してデータ提供いただいた。まず、印刷したリストをポリソワ氏に渡し、ロシア語からエウエンキー語に訳していただいた。ポリソワ氏はロシア字表記で訳を書きこんでいった。訳の記入が終わったあとに、それを読み上げていただき、その発音をICレコーダーで録音した。読み上げの際、各項目で、通し番号の枝番（(4.n)のnの部分）をエウエンキー語で述べた後に（ロシア語原文、）エウエンキー語例文が発音された。

凡 例：各文につき、1行目にポリソワ氏によるロシア字表記を転載する。2行目に音読の発音をローマ字式音韻表記で表わす。ポリソワ氏の表記と発音が一致しない場合、発音の方を優先して表記する。ただし、読み飛ばしたとみられる箇所については音声がないため、やむを得ず、ポリソワ氏のロシア字表記をローマ字式音韻表記に転写する。3行目と4行目は例文調査票のロシア語とその日本語訳である。括弧書きや漢字かな表記も含めて、特に明記のない限り、例文調査票からそのまま引用する。

ESM4-1.mp3 (2010.07.13)

(4.1) эр митџи – дют.

ər mitʃi – jūt.

Вот наш дом.

ほら、(これが) 私たちの家です。

(4.2) ая нямџалтэн бичэн.

aja ɲamʃaltən bičən.

Была хорошая погода.

よい天気だった。

(4.3) ая нямџалтэн биџеџэн.

aja ɲamʃaltən biʃeʃən.

Будет хорошая погода.

よい天気だろう。

(4.4) нямалдярэн.

ɲamalʃaran.

Теплеет.

暖かくなってきた。

(4.5) манавчагу? – Эчэ, тыкинтэ некэлдэн.

manawčagu? – әсә, tikiṅti jəkəldən.

Уже кончилось? — Нет, только что началось.

もう終わったかい? いや、いま始まったばかりだ。¹⁸

(4.6) нуңан ая студент бичэн.

nuṅan aja student bičən.

Он был хорошим студентом.

彼はよい学生だった。

(4.7) он бихи цвeтылкэн?

ōn bixi tsvetilkən?

Какого это цвета?

それは何色ですか。

(4.8) депкит бэлэн.

ḵəpkīt bələn.

Еда (Обедать) готова.

食事の用意はできている。

(4.9) стакан дялум мулкаан.

stakan ḵalum mulkān.

Стакан полон воды.

そのコップは水で一杯だ。

(4.10) урбаха минду эгдыңэ.

urbāxa minu əgdiŋə.

Рубашка (Это костюм) велика для меня.

その服は僕には大きすぎる。

(4.11) аун нуңан гугда?

awun nuṅan gugda?

Каков он ростом?

彼の身長はどのくらいありますか。

(4.12) мит тунҗа гиркил.

mit tunḵa girkil.

Нас пятеро (товарищей).

われわれは5人だ。

¹⁸ (4.5)では1語目を読み飛ばしたため、1語目のみ録音なし。

(4.13) бутуннун дюр дү.

butunnun jūr jū.

Домов всего два.

家はたった2軒しかない。

(4.14) эду няма.

ədu namā.

Здесь тепло.

ここは暖かい。

(4.15) тыкин долбочо, актырэ.

tikin dolbočō, aktirā.

Теперь уже поздно.

今はもうおそい。

(4.16) минду экунда ситанивки.

mindu ekunda sitaniwki.

Мне везёт.

俺はついているぞ。(運がいい)

(4.17) минду ами эхин эмэрэ.

mindu āmi əxin əmərə.

Мне не спалось.

僕は眠れなかった。

(4.18) тыми тыгдэдиңэн.

timi tigdəjiŋən.

Завтра будет дождь.

明日は雨だろう。

(4.19) он си џалас бихин.

ōn sī j̄alas bixin?

Как у вас с рукой?

手の具合はいかがですか。

(4.20) минду уха карчит.

mindu uxa karčit.

У меня туго с деньгами.

僕は今、金に困っている。

(4.21) синду џэлэвси эмукин тала џэнэриду.

sindu j̄ələvsi əmūkin tala j̄ənərīdu.

Тебе опасно идти туда одному.

あなた一人でそこへ行くのは危ない。

(4.22) минду мула суннун уеттыду.

mindu mulā sunṅun ujetṭidu.

Мне жаль расставаться с вами.

あなたとお別れするのが残念です。

(4.23) мула, нуҗан эчэ эмэрэ.

mulā, nuḗan ečē emēre.

Жаль, что она не приехала.

彼女が来ないとは残念だ。¹⁹

(4.24) би сомат урунэм нуҗан эмэрэн.

bī sōmat urunēm nuḗan emēren.

Я очень рад, что она пришла.

彼女が来てくれたとは大変うれしい。

(4.25.1) уха оран.

uxā oran.

Случилась беда.

困ったことになった。

(4.25.2) нуҗандун ая дылган.

nuḗandun ajā dilgan.

У него хороший голос.

彼は声がよい。²⁰

(4.26) нуҗандун ая маигин.

nuḗandun ajā maigin.

У неё добрый характер.

彼女は性格がよい。

(4.27) нуҗан имат (тургэнди) туксавки.

nuḗan imat (turgēnji) tuksawki.

Он быстро бегаёт. (Он хороший бегун.)

彼は足が早い。

¹⁹ (4.23)は、日本語訳（磯谷 1973: 14、および同書にもとづく例文調査票のまま）には曖昧性があるが、ロシア語原文の従属節内は完了体の過去形であり、《過去》において「彼女」が来なかったことを残念に思う、という意味になっている。

²⁰ 例文調査票で 25 番が二つあり、ポリソワ氏の読み上げでも両方「25」とされる。本書では枝番を加えて整理した。

(4.28) минду ая эр книга.

mindu ajā er kniga.

Мне понравилась эта книга.

僕はその本が気に入った。

(4.29) эр тарга (октон) аят силкиври.

er tōrga (okton) ajat silkiwri.

Эта материя хорошо стирается. (Эта материя хорошо переносит стирку.)

この生地は洗いがきく。

(4.30) омологи туксаран.

omolgi tuksaran.

Мальчик побежал.

少年が駆け出した。

(4.31) нуңан турэчилчэн.

nuḡan tūrēčilčēn.

Она заговорила.

彼女は話し始めた。

(4.32) би депчиңэв.

bī jəpčiqəw.

Я буду есть.

さあ食べ始めよう。²¹

(4.33) нуңан гадан тадук туксаран.

nuḡan gadan tadék tuksaran.

Он взял да и побежал.

彼はだしぬけに（急に）駆け出した。

(4.34) би тикин таңјам книгава.

bī tīkin taṅjam knigawa.

Я сейчас читаю книгу.

僕は今本を読んでいるところだ。

(4.35) би тајим книгава.

bī taḡim knigawa.

Я уже прочитал книгу.

もう僕はその本を読んてしまった。

²¹ (4.32)は、日本語訳（磯谷 1973: 20、および同書にもとづく例文調査票のまま）だけ一見すると《勧誘》のようだが、ロシア語原文は一人称単数主語をとる未来形・不完了体の文で、直訳すると「私は（これから）食べる」といった意味になる。ボリソフ氏はロシア語からエウエンキー語に訳して、やはり一人称単数主語の文としている。

ESM4-2.mp3 (2010.07.13)

(4.36) би гэгдэк нужаннюнын бакалдыттав.

bī gāgdək nuǰanǰunin bakalditčaw.

Я часто встречаюсь с ней.

私はよく彼女と会います。

(4.37) тарǰаи нужан митту биǰкин.

tarǰajī nuǰan mittu biǰkin.

Тогда он часто бывал у нас.

その頃彼はよく私たちの家に来たものだった。

(4.38) су таǰчаун Аннават Каренинава.

sū taǰčāwun Annawa Kareninawa.

Вы читали «Анну Каренину»?

あなたは「アンナ・カレーニナ」を読んだことがありますか？

(4.39) нужан аран эчэ тыктэ.

nuǰan aran эчэ tiktə.

Он чуть (было) не упал.

彼はもう少しで倒れるところだった。

(4.40) би нэнэдэви некэчэв, эчэв нэнэрэ.

bī nənədəwi nekəčəw, эчэв нэнэрэ.

Я хотел было пойти, но не пошёл.

私は行こうとしたのが行かなかった。

(4.41) би нонон нэнэчэв, тадук гунчэчэв этэм нэнэрэ.

bī nonon nənəčəw, tāduk gunčəčəw этэм нэнэрэ.

Я ушёл было, но раздумал.

行こうと思ったが、考えなおしてやめた。

(4.42) инэǰил нонумулǰерэ.

inəǰil nonumulǰərə.

Дни становятся длиннее.

日がだんだん長くなってきた。

(4.43) илан анǰанива дюва очатын.

ilan anǰaniwa jūwa očätin.

Они строили дом три года.

彼らはその家を建てるのに3年かかった。

(4.44) ады анҗаны илтэнэн, су элэ эмэчадуксун?

adi anҗani iltənən, sū ələ əmәčәduksun?

Сколько лет прошло с тех пор, как вы сюда приехали?

あなたがここへ来てからどれくらいになりますか。

(4.45) нуҗан умнэвэл эмэвки.

nuҗan umnәwәl әmәwki.

Он стал приходить реже.

彼はあまり来なくなった。

(4.46) оҗочот элча нэнэрэ.

oҗoçot әлчә җәнәрә.

Лодка потеряла способность двигаться.

ボートが動かなくなった。

(4.47) нуҗан тыхариви (улбустыви) ситалчэ.

nuҗan tixāriwi (ulbustīwi) sitālčә.

Он научился плавать.

彼は泳げるようになった。

(4.48) того кургилчэ.

togo kurgilčә.

Вспыхнул (начался) пожар.

火事になった。

(4.49) би онда җэнэҗэтыв.

bī ōnda җәнәҗәtīw.

Мне пришлось идти.

僕は行くことになった。

(4.50) нуҗартын нуҗанман сиҗтыргэвкэнэ.

nuҗartin nuҗanman siҗtīrgәwkwәнә.

Они заставили его замолчать.

彼らは彼を黙らせた。

(4.51) бу гиркилвэр миттула эмэвкэнэв.

bū girkilwәр mittulә әmәwkwәнәw.

Мы попросили / уговорили своих друзей прийти к нам.

私たちは友人たちに自分のうちに来てもらった。(頼んだだけ、来るかどうかは問わず)

(4.52) эмувугин нуҗан минду книгава.

əmuwugin nuʒan minu knigawa.

Пусть он принесёт мне книгу.

彼に本を持って来てもらおう・持って来させよう。

(4.53) би ухивчав. / минэвэ усчал.

bī ūxiwčaw. / minəwə usčal.

Я постригся. / Меня постригли.²²

私は頭を刈ってもらった。

(4.54) би синду книгая атыласчиҗав.

bī sindu knigaja atilasčijaw.

Я тебе куплю книгу.

私は君に本を買ってあげよう。

(4.55) би удэгэ туранман нуҗандун очав.

bī udəgə tūranman nuʒandun očaw.

Я переводил с удэгейского языка для него.

僕は彼のためにウデへ語の通訳をしてやった。²³

(4.56) нуҗан минду книгава атыласча.

nuʒan minu knigawa atilasčā.

Она купила мне книгу.

彼女が僕に本を買ってくれた。

(4.57) бахар нуҗан инэмүэн эмэдиҗэн.

bagar nuʒan inəmuən əmədijən.

Может быть, он придёт сегодня.

彼は今日来るかもしれない。

(4.58) бахар нуҗан эмэчэ бидеҗэн.

bagar nuʒan əməčə bidəjən.

Может быть, он уже пришёл.

彼はもう来ているのかもしれない。

²² (4.53)のロシア語について、例文調査票では2文目を括弧で括ってあったが、本書では二つの文を同列に扱いスラッシュで区切る形式に変更した。ロシア語のスラッシュの左右2種類の文が、エウエンキー語のスラッシュの左右2種類の文に対応する。

²³ (4.55)に「ウデへ語」と出てくるのは、採録者がうかつにもウデへ語用に作成された調査票のデータをそのまま使用したためである。「エウエンキー語」に直すべきだった。(4.121)も同様。

(4.59) су тадя бихис, кээ.

sū taĵa bigis, kã.

Пожалуй, вы правы.

あなたの言うとおりかもしれない。

(4.60) би нүлэм, бука нуңан этэн эмэрэ.

bī nŭlēm, buka nuŋan etēn emēra.

Я боюсь, что он не придёт.

彼は来ないんじゃないかしら。

(4.61) нүлэм, букатын актыралдан.

nŭlēm, bukatīn aktīraldan.

Боюсь, уже слишком поздно.

もうおそすぎるんじゃないかしら。

(4.62) няңня иманаңат.

ñaŋña imanaŋāt.

Небо грозит снегопадом.

空は今にも雪が降りだしそうな気配だ。

(4.63) бука нуңан этэн эмэрэ.

buka nuŋan etēn emēra.

Он, вероятно, не придёт.

おそらく彼は来ないだろう。

(4.64) идулэ би нуңанман тыкивчэв.

idulə bī nuŋanman tikiwčəw.

Я, наверное, где-нибудь выронил его.

僕はそれをどこかで落とすに違いない。

(4.65) эמידэ нуңан эмэдынэн.

ēmīdə nuŋan emēdynēn.

Он обязательно придёт.

彼はきっと来る。

(4.66) би амандым.

bī amandīm.

Кажется, я опоздал.

どうも僕は遅刻したようだ。

ESM4-3.mp3 (2010.07.13)

(4.67) нуҗан скунмала одяча.

nuҗan ėkunmala oҗačā.

Он, видимо, был занят.

彼はどうやら忙しかったらしい。

(4.68) тыкэн эрбуҗэтын бука.

tikĕn ėrbuҗĕtin bukā.

Это вполне возможно.

それは大いにありうることだ。

(4.69) эмада времяду нуҗан эмэдэҗэн.

ĕmada vremedu nuҗan ĕmĕҗĕn.

Он может прийти в любую время.

彼はいつ何どき顔を出さないともかぎらない。

(4.70) нуҗан скунмада эвки туркэврэ.

nuҗan ėkunmada ĕvki turkĕvrĕ.

Он способен на всё. (Он может сделать всё.)

彼は何でもやりかねない。

(4.71) си саҗатыс эkun эду очан.

sī sāҗātīs ėkun ĕdu očĕn.

Ты должен знать, что здесь только что произошло.

たった今何が起こったのか君が知らないはずがない。

(4.72) си эра одяҗас?

sī ĕra oҗaҗas?

Сможешь ты это сделать?

君はそれをできるだろうか。

(4.73) би гундяктуви кеян эчэв эмэрэ.

bī guᅇjaktuwi kĕjan ĕčĕv ĕmĕrĕ.

Я не смог вовремя прийти.

私は時間通りに来られなかった。

(4.74) нуҗан эхин ситара тыариви (улбустиви).

nuҗan ĕgin sitāra tixārīwi (ulbustīwi).

Она не умеет плавать.

彼女は泳げない。

(4.75) нууан таумалчача газетава.

nuḡan taḡmalčāčā gazetawa.

Он успел прочитать газету.

彼は新聞を読むひまがあった。

(4.76) эра идуда атыласчинас.

əɾə iduda atilasčinas.

Это можно купить где угодно.

それはどこでも買える。

(4.77) радио минду авадаривав мэгидэтчэн.

radio minu awadariwaw məgidətčən.

Радио помешало мне работать.

ラジオがじゃまになって仕事ができなかった。

(4.78) сундулэ идем?

sundulə ijəm?

Можно к вам (войти)?

入ってもいいですか?

(4.79) эду дамгатывкил?

ədu damgatīwkił?

Здесь можно курить.

ここでタバコを吸ってもかまわない。

(4.80) эду эвкил дамгатырэ.

ədu əwkił damgatīra.

Здесь курить нельзя.

ここでタバコを吸ってはいけない。

(4.81) сунду дюссу эһнэрэ илда эндэрдукки.

sundu jussu əḡnərə ilda əndərdukki.

Вам ещё нельзя вставать с постели.

あなたはまだベッドから起きてはいけない。

(4.82) су эмчэлдун тала һэнэрэ.

sū əmčəldun talā ḡnərə.

Вам не нужно было идти туда.

あなたはそこへ行くべきではなかった。

(4.83) су экэлду тала һэнэрэ.

sū əkəldu talā ḡnərə.

Вам не следует идти туда.

そこへ行くべきではない。

(4.84) би нэнэдэв надо.

bī nənədəw nāda.

Мне надо уже уходить.

私はもうそろそろ行かなくちゃ。

(4.85) утаһнара.

ūtaḥnara.

Нужно торопиться.

急がなければならぬ。

(4.86) тыкинты нуһандун тара одан надо.

tikinti nuḥandun tara ōdan nāda.

Ему следует это сделать немедленно.

彼はそれをすぐやるべきだ。

(4.87) еда нуһан тыкэе оксачан тара?

ēda nuḥan tikəjə ōksačān tara?

Зачем ему понадобилось делать это?

どうしてそうしなければならなかったのだろうか。

(4.88) экэл тыкэн тара ора.

əkəl tikən tara ōra.

Не надо этого делать.

それをするにはおよばぬ。

(4.89) эчэв нэнэснэ.

əčəw nənəsnə.

Не пришлось ехать.

行かなくて済んだ。

(4.90) сотору нуһан эмэһэтын.

sotoru nuḥan əməḥətīn.

Он должен скоро прийти.

彼はもうすぐ来るはずだ。

(4.91) инэһи калтакадун мучуһэтын бичэн нуһан.

inəḥi kaltakadun mučūḥətīn bičən nuḥan.

Она должна была вернуться к обеду.

彼女は食事のころ戻って来ることになっていた。

ESM4-4.mp3 (2010.07.13)

(4.92) нуҗаннюнин эми мэккуста.

nuḗanḗunin emi mækkusta.

Нельзя не согласиться с ним.

彼に同意せずにはいられない。²⁴

ESM4-5.mp3 (2010.07.13)

(4.93) тэли, нуҗан тэдэ бичэн.

tæli, nuḗan tæjæ bičæn.

Выходит/Получается, что он прав.

彼が正しいということになる。

(4.94) дю овча бичэ тыхинча егин няма тунҗадяр нюңун анҗаниду.

jü öwčæ bičæ tiginčæ jægin ḗama tunḗajar nuḗun anḗanidu.

Дом был построен в 1956 году.

その家は 1956 年に建てられた。

(4.95) эр книгава дукча бэевэ бутунну бэел аявувкил.

ær knigawa dukčæ bæjæwæ butunnu bæjæl ajawuwkil.

Этот писатель всеми любим и уважаем.

この作家はみんなに愛され、尊敬されている。

(4.96) оҗочово эксэчэ эяхинчэ бираду.

oḗočowo æksæčæ æjæxinčæ biradu.

Лодку унело течением реки.

ボートは流れに押し流された。

(4.97) бира син арбача, ноноптыдук.

bira sin arbačæ, nonoptiduk.

Река стала гораздо мельче, чем раньше.

川は前よりもずっと浅くなった。

(4.98) нуҗан бука эниними урэргу, аминдукки гунми.

nuḗan buka әninimi urærgu, amindukki gūnmi.

Он скорее похож на мать, чем на отца.

彼は父よりもむしろ母に似ている。

²⁴ (4.92)は、最初は訳せなかったのでいったん保留し、後になって別途採録した。

ESM4-6.mp3 (2010.07.13)

(4.99) Москваду би гороргува бичэв, Киевдук.

Moskvadu bī gororgūwa bičǎw, Kiewduk.

В Москве я жил дольше, чем в Киеве.

私はキエフよりモスクワに長く住んだ。²⁵

(4.100) нячас этэрэкис авадариви, аяргу будеңэн.

pačās ətǎrǎkis awādariwi, ajargu bujǎn.

Чем скорее ты кончишь эту работу, тем лучше.

早くこの仕事を仕上げれば仕上げるほどよい。

(4.101) ламдула мит дагамалдагит, ијин оран.

lamdulā mit dagamaldagit, ijin ōran.

По мере нашего приближение к морю становилось прохладнее.

われわれが海に近づくにつれて、だんだん涼しくなった。

(4.102) би дюлла будиңав, одиндук тара.

bī jullā buljǎw, ojiñaduk tara.

Я скорее умру, чем сделаю это.

そんなことをするくらいなら死んだ方がましである。

(4.103) ичедэтви нуңан дюрдялкан бичэн, гунчэчэм.

ičǎdǎtwi nuñan jūrjalkan bičǎn, gunčǎčǎm.

На вид ему было лет двадцать, не больше.

見たところでは、彼はせいぜい 20 才だ。

ESM4-7.mp3 (2010.07.13)

(4.104) нуңан тадук интереснэиргу.

nuñan taduk interesnǎirgu.

Это более, чем странно.

まったくもって不思議というほかない。²⁶

ESM4-8.mp3 (2010.07.13)

(4.105) эр сома интеснай книга эмадукта таңивчадук окинмал.

ǎr sōma interesnai kniga, ėmadukta tañiwčǎduk okinmal.

Это самая интересная книга, которую я когда-либо читал.

これは私がこれまでに読んだ本の中で一番面白い。

²⁵ (4.99)は、例文調査票のロシア語原文の意味に合わせ、日本語のみ改変した。

²⁶ (4.104)は、最初は訳せなかったのでいったん保留し、後になって別途採録した。

(4.106) эр ката аяргу способ бичэ.

эр ката аяргу *sposob* бичэ.

Это наиболее удачный способ.

これが一番うまい方法だ。

(4.107) авгу эр книгэлдук интереснай?

awgu эр *knigalduk* interesnai?

Какая из этих книг интереснее?

この本の中でどれが一番面白いですか。

(4.108) су нивэ эгдынэт аяврас? - нуңандуктын эгдынэт Сашаваби аявум.

sū nīwə əgdiŋət ajawras? – nuŋanduktin ərdiŋət *Sashawabi* ajawun.

Кого вы любите больше всех; Ваню, Сашу или Толю? — Среди них больше всех я люблю Сашу.

ワーニャ、サーシャ、トーリャの3人のうちで誰が一番好きですか。彼らのうちでサーシャが一番好きです。²⁷

(4.109) эмэкэл имачират.

эмэкэл *imāčirat*.

Приходи по возможности скорее.

できるだけ早く来なさい。

(4.110) нуңан эмэдиңэн амандими илан часту.

нуңан эмэдиңэн *amandimi ilan častu*.

Он придёт самое позднее в три часа.

彼が来るのはおそくて3時でしょう。²⁸

(4.111) эр комната эгдынэ тадук няма.

эр *komnata* əgdiŋə taduk *nyama*.

Эта комната большая и тёплая.

この部屋は大きくて暖かい。

(4.112) Таду бичэтын куңакар тадук этыркар.

tadu bičəstin kuŋakār taduk ətirkār.

Там были только дети да старики.

そこには老人と子供しかいなかった。

²⁷ 録音時、(4.108)の読み上げ順序が混乱し、さらに *Sasha* を *soma* と読み間違えた。

²⁸ (4.110)は、例文調査票では「Он придёт самое позднее (самое ранее) в три часа. 彼が来るのはおそくて (早くて) 3 時でしょう」だったが、ポリソワ氏が括弧内を訳さなかった。そのため、本書ではロシア語と日本語の文から括弧内を削除した。

(4.113) эр комната эгдыңэчин сома дёке нян эчэ бихи.

эр *komnata* эгдыңэјэчин сома јокё пан эчэ bigi.

Эта комната не большая, но и не очень маленькая.

この部屋は大きくないが、そんなに小さいというわけでもない。

(4.114) нуҗан тыкчэ экунда эчин ора.

нуҗан *tikčə* ekunda эчин ora.

Он упал, но не ушибся.

彼は転んだが、けがしなかった。

(4.115) тунҗа стол бихин, тэгэк ачин.

тунҗа *stol* bixin, tægək ačin.

Столов пять, зато стульев нет.

机は5個あるが、そのかわり椅子はない。

(4.116) нуҗан нэнэрэн, би эмэбум.

нуҗан *nenəren*, bi eməbum.

Он поехал, а я остался.

彼は行ったが、私は残った。

(4.117) дегинтыки токори инҗатпи би, анҗыдатки токорихинчав.

јэгинтики *tokori inčatpi*, bi ančydatki tokorixinčaw.

Вместо того чтобы повернуть налево, я повернул направо.

私は左へ回らずに右へ回った。²⁹

(4.118) мит мувчат турэчивунма тадук учебник книгалва.

mit muwčat türəčiwunma tadék učebnik knigalwa.

Мы достали и учебники, и словари.

私たちは教科書も辞書も買った。

(4.119) дюласкида, амаскида.

јулaskida, amaskida.

Ни назад, ни вперёд.

前へも後へもいけない。

(4.120) нуҗан тыкэн уйдок, тадук дяличи ая.

нуҗан *tikən uidok*, tadék јаличи aja.

Он не только умён, но и добр.

彼は賢いばかりでなく、人もよい。

²⁹ (4.117)では、例文調査票のロシア語原文に合わせて日本語に主語「私は」を補足した。

(4.121) нуҗан удэги түрэнмэ эвки сара, лучадыва букатын эхи ситара.

nuḗan udégi türənmə əvki sāra, lučadiwa bukatın əgin sitāra.

Он не знает даже удэгейского языка, не говоря уже о русском.

彼は、ロシア語どころか、ウデへ語さえ知らない。³⁰

(4.122) куҗакан аевки, тадук нян соҗовки игдыт.

kuḗakān əjavki, tādúk njan soḗovki igdit.

Ребёнок то успокаивался, то снова начинал громко плакать.

子どもは静まったかと思うとまた大声で泣き出すのであった。

(4.123) бохо уха бичэн, улапкунди иманачангу, тыгдэчэнҗу.

bogo uxā bičən, ulapkunđi imanačāngu, tigdəčənḗu.

Погода была скверная; то ли шёл мокрый снег, то ли дождь.

天気は悪かった。湿った雪とも、雨ともつかぬものが降っていた。

(4.124) сигдылан ачин бичэн нуҗан эеинчэгу, тымирчэгу.

sigdilān āčın bičən. nuḗan əjəinčəgu, timirčəgu.

Моста не было. Его или смыло или затопило.

橋はなかった。それは押し流されたのか、沈められたかのいずれかだった。

(4.125) нуҗартын митвэ эвкил аявра, сомат миттук җэлэвкил.

nuḗartin mitwə əvkił əjavra, sōmat mittuk ḗələvkił.

Они не столько ненавидят нас, сколько боятся.

彼らはわれわれを憎んでいるというより、むしろ恐れているのだ。

ESM4-9.mp3 (2010.07.13)

(4.126) институтла орэкла имдэк эмэчэ нуҗан.

institutla őrəklə imdək əməčə nuḗan.

Он приехал для поступления в институт.

彼は大学に入学するためにやって来た。

(4.127) илан анҗани илтэнэн дю овдалан.

ilan anḗani iltənən ḗü ovdalan.

Три года ушло на постройку дома.

その家を建てるのに3年かかった。

³⁰ (4.55)同様、「ウデへ語」とあるのは、ウデへ語用に作られた例文調査票のデータをそのまま使用してしまったため。また、例文調査票の日本語は「彼は、ウデへ語どころか、ロシア語も知らない」だったが、本書ではロシア語原文に合わせて若干の変更を加えた。

(4.128) машинава унэлчэл нууандулан.

mashinawa unəlčəl nuuandulān.

Они послали автомобиль за ней.

彼らは彼女を迎えに自動車をよこした。

(4.129) би дэрүмкиттави эчэв эмэрэ авадамдак эмэчэв.

bī dərūmkittāwi əčəw əmərə awādamdak əməčəw.

Я приехал сюда не отдыхать, а работать.

私はここへ休みに来たのではなく、仕事しに来たのだ。

(4.130) би ичэктэ, үнэктэ.

bī ičəktə, ʋənəktə.

Я пойду посмотрю.

私が行って見てきましょう。

(4.131) май бичэн, мол дюссу дюлакир илигчатын.

mai bičən, mōl ʋussu ʋulākir ilitčätin.

Был уже май, но деревья ещё стояли голые.

5月というのに木々はまだ裸だった。

(4.132) сиксэдэ тулла симбир баран (кэтэ) бэел бичэтын.

siksədə tullā simbir baran (kətə) bəjəl bičətin.

Хотя был поздний час, на улицах было много народу.

もう大分遅かったのにもかかわらず、通りには人が一杯いた。

(4.133) адырада уркэвэ тоңсуйчав, нида минду эчэ түрэттэ.

adirada urkəwə toṅsuičaw, nīda minu əčə türəttə.

Сколько ни стучал я в дверь, мне никто так и не ответил.

さんざん戸をたたいたのに、とうとう誰も返事しなかった。

(4.134) билет ачинда бичэлин, би үнэдиңэв.

bilet ačinda bičəlin, bī ʋənədiŋəw.

Если даже и не будет билетов, я пойду.

切符がなくてもぼくは行きますよ。

(4.135) гунчэчэл би тэдечин, долчатһатыс си симбир минэвэ.

gunčəčəl bī təjəččin, dōlčatṭatis simbir sī minəwə.

Допустим, что я неправ, но ты должен меня выслушать.

かりに僕のいうことが間違っているととしても、君は僕の言い分を聞くべきである。

(4.136) илэдэ сунэвэ унэлдэктын би сунһюн бидеңэв.

ilədə sunəwə unəldəktin bī sunṅun biđiŋəw.

Куда вас ни пошлют, я буду с вами.

あなたがどこへやられようとも、私はいつもあなたについて行きます。

(4.137) идуда биикин нуғанман баками.

īduda bixikin nuğanman bakami.

Его надо найти, где бы он ни был.

彼がどこにしようとも、われわれは彼を捜し出さなければならない。

(4.138) дюлавар мит мучудяраkit тыгдэдечэн.

ǰūlavar mit mučūjarakit tigdəǰčēn.

Когда мы возвращались домой, шёл дождь.

私たちが家へ帰る途中、雨が降っていました。

ESM4-10.mp3 (2010.07.13)

(4.139) би дюлави эмэрэкиw бутуннэ адячатын.

bī ǰūlawi emərəkiw butunnə aǰačātin.

Когда я пришёл домой, все уже спали.

家に帰ってみると、もうみんな寝ていた。

(4.140) тунҗачи бинэ оmolги аминачин бичэн.

tunǰači binə omolgi amin ačīn bičēn.

Он лишился отца пятилетним мальчиком.

彼は5つの時父を失った。

(4.141) эрэwэ би тынэwэ сачав.

əɾəwə bī tiǰəwə sāčaw.

Я узнал об этом только вчера.

昨日になってはじめてそのことを知った。

(4.142) тыгдэдэлэн, бу дюдувар бичэwун.

tigdədələn, bū ǰūdūwar bičəwun.

Пока шёл дождь, мы были дома.

雨が降っている間、私たちは家にいた。

(4.143) нямаа бичэн, дылача (нүлтэн) каивдэлэн.

namā bičēn, dilačā (nūltən) kaxiwdalan.

Было тепло, пока не скрылось солнце.

日が沈むまで暖かった。

(4.144) бу мучу муми уклэинчэw (аинчав).

bū mučū mūmi ukləxinčaw (axinčaw).

Я, как вернулся, лёг и уснул.

私は戻るとすぐ床について寝てしまった。

が降っていました。

139 Когда я пришёл домой, все уже спали. 家に帰ってみると、もうみんな寝ていた。
Би дүлави эи эрэкиб
бу тунна даяга тэн.

140 Он лишился отца пятилетним мальчиком. 彼は5つの時父を失った。
Туннаги бинэ омонги алынагын би ээн

141 Я узнал об этом только вчера. 昨日になってはじめてそのことを知った。
эрэвэ би тэнэвэ сагаб.

142 Пока шёл дождь, мы были дома. 雨が降っている間、私たちは家にいた。
Тигдэдэлэн, бу дюдубар билгэвүн.

143 Было тепло, пока не скрылось солнце. 日が沈むまで暖かった。
Ня мэй билгэн, дүлага (нюлтэн) кайвдэлэн.

144 Я, как вернулся, лёг и уснул. 私は戻るとすぐ床について寝てしまった。
Би музу муши ук лэингэв, айнгэв.

145 Мы не проехали и двух километров, как машина сломалась. もの2キロも進まぬうちに、もう車は故障してしまった。
Дюр керметэва эвэлит аялгара машина вун сурсавган.

146 До того, как придут ко мне товарищи, я должен сходить на почту.
友達が来る前に (来ないうちに) 郵便局へ行って来なければならない。
Ширгибэ эвэлитэн эи эрэ почтага ширкунагоб.

147 Прежде, чем рассвело, мы вышли из дома. 夜が明ける前に、私たちは家を出た。
Нэрилдэлэн бу югэвүн дюдукгар.

148 Вот уже десять лет как он умер. 彼が死んでからもう10年になる。
Дэн нуанп бран нуан будяк тунэн.

149 Он заметно поседел с тех пор, как мы расстались с ним. われわれと別れて以来、彼の頭は目にみえて白くなった。
Нуан багдаргала, бу уетгэлэвүн нуан нуан.

150 Через два дня после моего приезда я встретил своего товарища.
到着して2日後に、私は友人に会った。
Дюр инэнчим би эи эвэвүкиб
бакал даяга ман ширкиб.

151 Закончив работу, он пошёл домой. 仕事を終えて彼は帰った。
савы этэрэм нуан нэнгэн дүлави.

152 Каждый раз читая эту книгу, он вспоминает о своём детстве.
Эгдэвэ тагна тар книгэвэ мэнли дэнгэши
дэке кунакан бинэвч.

図 4: 4. で用いた調査票の一部。ロシア字の書き込みは主にボリソワ氏による。ところどころ弱い筆圧で書きこまれたロシア語は山田によるメモ。本書の(4.139)~(4.152)に対応する。

(4.145) дюр перистава эделит аяннара машинавун суксавчан.

ǰūr pēristawa əǰəlīt əjannāra mashinawun suksawčān.

Мы не проехали и двух километров, как машина сломалась.
ものの2キロも進まぬうちに、もう車は故障してしまった。

(4.146) гиркилви эдэлитын эмэрэ почтала гиркуҗатыв.

girkilwi ədəlitiŋ əmərə počtalā girkuǰatiw.

До того, как придут ко мне товарищи, я должен сходить на почту.
友達が来る前に（来ないうちに）郵便局へ行って来なければならない。

(4.147) җәрилдәлән бу ючәвун дюдуккар.

ǰərildələn bū jučəwun ǰūdukkar.

Прежде, чем рассвело, мы вышли из дома.
夜が明ける前に、私たちは家を出た。

(4.148) дян анҗаны оран нуҗан будяктулән.

ǰān anǰani ōran, nuǰan buǰäktulən.

Вот уже десять лет, как он умер.
彼が死んでからもう 10 年になる。

(4.149) нуҗан багдаргача, бу уетчәләвун нуҗаннунин.

nuǰan bagdargačā, bū ujetčələwun nuǰanǰunin.

Он заметно поседел с тех пор, как мы расстались с ним.
われわれと別れて以来、彼の頭は目にみえて白くなった。

(4.150) дю инәҗили би эмәчәдукив бакалдычав ман гиркиви.

ǰū inəǰili bi əməčədukiw bakaldičaw mān girkiwi.

Через два дня после моего приезда я встретил своего товарища.
到着して2日後に、私は友人に会った。

(4.151) авави этәкәм нуҗан җәнәчән дюлави.

awāwi ətəkəm nuǰan ǰənəčən ǰülāwi.

Закончив работу, он пошёл домой.
仕事を終えて彼は帰った。

(4.152) гәгдәк таҗна тар книгава мәнми җөничим җокә куҗакән бинәви.

gəgdək taǰna tar knigawa mənmi ǰōničim ǰokə kuǰakān binəwi.

Каждый раз читая эту книгу, он вспоминает о своём детстве.
この本を読むたびに、彼は自分の幼年時代を思い出す。

(4.153) нуҗан туннук дагадун тагэтчэн таду книгава таңдечан.

нуҗан туннук дагадун тэгэтчэн таду книгава таңжацән.

Он сидел у окна и читал книгу.

彼は本を読みながら窓辺に座っていた。

(4.154) нуҗан илитчачан меванын умнат курбучән.

нуҗан илитчацән меванын умнат курбуцән.

Она стояла с бьющимся сердцем.

彼女は心臓をときどきさせながら立っていた。

(4.155) би мэхичим, тали нэнэдиңэв.

би мэхичим, тали нэнэңиңэв.

Если я мешаю, то уйду.

お邪魔なら行きます。

(4.156) би звоноктадиңав екунавал сами долдыми омактая.

би звоноктаңиңав екунавал сәми, дөлдими омактаја.

Я вам позвоню, если узнаю что-нибудь новое.

何か新しいニュースを知ったら、電話を差し上げましょう。³¹

(4.157) бәлэкәл нуңандун кәян этән экзамени бурә.

бәләкәл нуңандун кәян этән әкзамени бурә.

Он не сдаст экзамены, если ему не помочь.

助けてやらないと、彼は試験にうからないだろう。

(4.158) мәнәткән әкун охин, нуҗан тыкуливки.

мәнәткән әкун охин, нуҗан тикүливки.

Чуть что, он сердится.

ちょっと何かあると、彼はすぐ怒る。

(4.159) әттәс ичәвкәндиңав.

әттәс ичәвкәңиңэв.

Хотите, покажу?

よろしかったらお見せしましょうか。

(4.160) әкун одинан нуҗан саракин тара?

әкун оңиңан нуҗан сәракин тара?

Что, если он узнает об этом?

もし彼がこのことを知ったらどうしよう。

³¹ (4.156)のカンマ以下の2語は、読み飛ばしたため発音なし。ボリソフ氏のロシア字表記にもとづく音韻表記を掲載する。

(4.161) багар нууан этэн эмэрэ?

bagar nuḡan eten emərə?

Вдруг он не придёт?

もし彼が来なかったらどうしよう。

(4.162) багар нууан эикин эмэрэ, мит нууан ячин үнэдиңэт.

bagar nuḡan əxikin emərə, mit nuḡan jāčin ḡənəjiḡət.

В случае, если она не придёт, мы пойдём без неё.

もし彼女が来ない場合には、われわれだけで行くことにしよう。

(4.163) экуна су атыласим чалдун, багар сунду карчи биикин?

əkuna sū atilasim čaldun, bagar sundu karči bixikin?

Что бы вы купили, если бы у вас были деньги?

もしお金があったら、何を買いますか。

(4.164) си эрдэчирэ эмэкэл, нууанман ичэмчэс.

sī ərdəčirə eməkəl, nuḡanman ičəmčəs.

Приди ты пораньше, ты бы увидел её.

もう少し早く来たなら、彼女に会えたのに。

(4.165) нууан эмчэ үнэрэ.

nuḡan emčə ḡənərə.

Он бы не пошёл.

彼だったら行かないだろうに。

(4.166) си уклэнинимчэс, дэрумкимчэс.

sī ukləxinimčəs, dərumkičəmčəs.

Ты бы лёг и отдохнул.

横になって休んだらよいのに。

ESM4-12.mp3 (2010.07.13)

(4.167) багар би сача бими, би бэлэмчэв.

bagar bī sāčā bimi, bī bələmčəw.

Если бы я только знал, я бы помог.

知ってさえいれば、僕は手伝ったのに。

(4.168) минду симбир идуда биктэ, эктэннюн бэңгэливи уеттэ.

mindu simbir iduda biktə, əktənpun bəḡḡəliwi ujetta.

Мне всё равно, где бы ни жить, только бы не расставаться с мужем.

夫と一緒になら、どこに住んでもかまわない。

(4.169) утачами, актыралдиңан.

ūtāčami, aktiraljījan.

Поспешим, а то темно будет.

急ぎなさい、でないと暗くなるよ。

(4.170) утакал поездулэ амандыдиңас.

ūtākal poezdulā amandijījas.

Спеши, иначе опоздаешь к поезду.

急げよ、さもないと汽車に遅れるぜ。

(4.171) сигу һэнэдунэс, бигу һэнэдунэв симбир.

sigu һэнэјіғэс, bīgu һэнэјіғэв simbir.

Что ты пойдёшь, что я — всё равно.

君が行こうと僕が行こうと同じことだ。

(4.172) эечиндыгу – эхиндыгу һэнэдэс надо.

эјэчіндигу – эхіндигу, һэнэдэс нāда.

Хочешь — не хочешь, а идти надо.

行きたくても行きたくなくても、行かなくてはならない。

(4.173) бумудерэн нуңан этэн эмэрэ.

bumūjǝrǝn nuңan ǝtǝn ǝmǝrǝ.

По болезни он не пришёл.

病気で彼は来なかった。

(4.174) парохотыт амандыран, эгдыңэт унјэдерэн.

parakhotit amandiran, ǝgdiңǝt unjǝderǝn.

Пароход опоздал из-за бури.

嵐で船が遅れた。

(4.175) дялин уача нуңан соңодёрон.

јalin uxāčā nuңan soңoјǝron.

Она заплакала с печали.

悲しくて彼女は泣き出した。

(4.176) дылив энулдэн айдандук.

diliw ǝnuldǝn aidānduk.

Голова заболела от шума.

騒音で頭が痛くなった。

(4.179) би аявучим нуңанман, эвки улөкиттэ.

bī aјaučim nuңanman, ǝwki ulǝkittǝ.

Я люблю его за честность.

私は、正直なので彼が好きだ。

(4.178) нуңартын бучэл минҗиду буруйдуw.

nuḡartin bučəl minḡidu buruiduw.

Они погибли по моей вине.

彼らが死んだのは、私のせいだ。

(4.179) нуҗан этэн бурэ книгава, тар унат җэнэхинча.

nuḡan etən būrə knigawa, tar unat ḡenəxinčə.

Он не может передать ей книгу, так как она уже уехала.

もう彼女は行ってしまったので、彼はその本を渡すことができない。

(4.180) нуҗан мелча, иҗинилдэкин.

nuḡan mēlča, iḡinildəkin.

Он проснулся, оттого что стало холодно.

寒くなったので、彼は目がさめた。

(4.181) дэриксэл нуҗартин аракуткэн җэнэдечэтын.

dəriksəl nuḡartin arakūtken ḡenədəčətin.

Усталые, они шли медленно.

疲れていたなので、彼らはゆっくりと歩いていた。

ESM4-13.mp3 (2010.07.14)

(4.182) җэлкени эмэрэкин парохотыл амурдули җэнэлдиҗэтын.

ḡəlkinī emərəkin parokhotil amurduli ḡenəlḡiḡətin.

Придёт весна — двинутся пароходы по Амуру.

春が来れば、アムール河を船が動き出す。

(4.183) нуҗан иматсат турэчиҗкин ургэ биҗкин долчаттыду нуҗанман.

nuḡan imatčat türəčiḡkin, urgə biḡkin dölčattidu nuḡanman.

Он говорил так быстро, что трудно было его слушать.

彼はあまり速く話したので、聞きづらかった。

(4.184) сурдэк эҗэи унҗэ увчэн, нахилэ алгардуwэр илитчат.

surdək əḡəi unḡə uwčən, nəḡilə algardūwar ilitčət.

Дул такой сильный ветер, что трудно было держаться на ногах.

あまりに強い風が吹いていたので、立っているのがやっとだった。

(4.185) илэ мит җэнэҗэтыт?

ilə mit ḡenəḡətyt?

Куда нам идти?

われわれはどこへ行くべきか。

(4.186) нуҗан нинюн улгучэмэтҗэтын.

nuҗan niṅyun ulgučǝmǝtǝǰǝtin.

Ей не с кем говорить.

彼女には話し相手がいない。

(4.187) едала нуҗан эмэчэ.

ǝdala nuҗan ǝmǝčǝ.

Вот почему он пришёл.

彼はこういう訳でやって来たのだ。

(4.188) окинда эмэкэлду.

ǝkinda ǝmǝkǝldu.

Приходите, когда угодно.

好きな時にいらっしやい。

(4.189) җина экунмада дебувки.

ǰina ǝkunmada ǰǝbuwki.

Собака ела что попало.

犬は手当たり次第に食べた。

(4.190) ни экунма аявран.

ni ǝkunma aǰawran.

Кто что любит.

各人それぞれのものを好む。

(4.191) иду нуҗан бивка эхип сара.

idu nuҗan bivki, ǝxip sǝra.

Он живёт неизвестно где.

彼はどこやらわれわれの知らない所に住んでいる。

(4.192) ни тара саран.

ni tara sǝran.

Мало кто знает это.

これを知る人はほとんどいない。

(4.193) идуда нуҗартын биктэчэтын.

iduda nuҗartin biktǝčǝtin.

Мало ли где они бывали.

彼らはいろんな所へ行ったものだ。

(4.194) нинюн нуҗартын бакалды матчатын.

niṅyun nuҗartin balaldi matčǝtin.

Мало ли с кем они встречались.

彼らはいろんな人に会ったものだ。

(4.195) дяпкун час эчэдэ ора.

ḡapkun čās эчэдэ ора.

Ещё не было восьми часов.

まだ 8 時になっていなかった。

(4.196) экунда иркэкин (омакта) ачин.

ēkunda irkəkin (omakta) āčīn.

Нет ничего нового.

何もニュースはない。

ESM4-14.mp3 (2010.07.14)

(4.197) умундо инэңи тыгдэечин эвки илтэнэ.

umundo inəŋi tiŋdəjəčīn əvki iltənə.

Не проходит дня без дождя.

雨の降らぬ日はない。

(4.198) би нивэдэ эчэв ичэрэ, нуңанман ичэчэв.

bī nīwədə эчэв ичэрэ, нуңанман ичэчэв.

Я никого не видел, кроме неё.

私は彼女以外誰にも会わなかった。

(4.199) ни ирэн комнатала, би нэкунми.

nī irən komnatala, bī nəkunmi.

В комнату вошёл не кто иной, как мой брат.

部屋に入って来たのはほかでもない私の兄弟であった。

(4.200) нуңандун экунда надаячин.

nuŋandun ēkunda nādaja āčīn.

Ему не до развлечения.

遊んでなどいられない。

(4.201) ичэтчэм эхин ичэрэ.

ičətčəm əxin ичэрэ.

Смотрю не насмотрюсь.

その絵はいくら見ても見あきない。

(4.202) интереснай эхин бихи книга.

interesnai əxin bixi kniga.

Книга не очень интересная.

その本はそれほど面白くない。

(4.203) би эчэв бакамалчара си дювас.

bī əčəw bakamalčara sī jūwas.

Я не сразу нашёл твой дом.

すぐには君の家は見つからなかった。

(4.204) би букатын тала нэнэдэви эчэв эятта.

bī bukatın tala nənədəwi əčəw əjəttə.

Я совсем не собирался идти туда.

私はそこへ行く気など全然なかった。

(4.205) онда этэнды.

ōnda ətəndi.

Никак нельзя.

どうしてもできない。

(4.206) инэмүэн дёкеда унүэ ачин.

inəmünən jökəda unüə āčın.

Сегодня нет ни малейшего ветерка.

今日は少しも風がない。

(4.207) нужан сиргила тыкчан бучагэчин дэриксэ.

nužan sirgila tikčān bučagəčın dəriksə.

Он свалился на песок, точно мёртвый, от усталости.

疲労で彼はまるで死んだように砂の上に倒れた。

(4.208) би тыкэнтэ авалчав экунда эчинүэчин унту ора.

bī tikənti awalčaw ekunda əčınüəčın untu ora.

Я работал так, как будто ничего не изменилось.

何ごともなかったように私は働いていた。

(4.209) тыкэнтэ дукувунма суруйчав си он гунчэвкидис.

tikənti dukuwunma suruičaw sī on gunčəwkiđis.

Я написал письмо так, как ты просил.

私は君が頼んだように手紙を書いた。

(4.210) нужан он тыкчэн тыкэнтэ эмэпчэ.

nužan on tikčən tikənti əməpčə.

Он как упол, так и остался.

彼は倒れたままであった。

(4.211) нуҗан тыкэнты икэвки уҗту гиркилгэчин.

nuḗan tikēnti ikēwki uḗtu girkilgēchin.

Она поёт так же, как другие товарищи.

彼女は他の仲間たちと同じように歌う。³²

(4.212) нуҗан миннюн ухат турэчивки эрэгэр.

nuḗan minḗun uxat tūrēčiwki ērēgēr.

Он говорит со мной сухо, как прежде.

彼は相変わらず私とはそっけなく話す。

(4.213) нуҗан сиҗтили җэнэмдэк некэчэн мит эдэ сара.

nuḗan siḗtīli ḗnēmdāk nēkēčēn mit ēdē sāra.

Он хотел уйти так, чтобы мы этого не заметили.

われわれに気づかれぬように、彼は立ち去ろうとした。

(4.214) аят уэрилчэ бутунну тунголи ичэврэн.

ajat uxērilčē, butunnu tunḗoli ičēvrēn.

Рассвело уже настолько, что было видно вокруг.

あたりが見えるほどに白んできた。

(4.215) нуҗан эчэ нуҗубихи, эрэвэ эмдэк уйдера.

nuḗan ēčē nuḗubixi, ērēwē ēmdāk uidēra.

Он не ток глуп, чтобы этого не понять.

彼はそれがわからないほどの馬鹿ではない。

(4.216) би эҗэни дэрим эҗэт эвада некэрэ бихим.

bī ēḗni dērim ēḗt ēwada nēkērē bixim.

Я слишком устал, чтобы заниматься.

ぼくは勉強するにはあまりに疲れすぎている。

(4.217) нуҗан сагды, авададави.

nuḗan sagdi, awādadāwi.

Он стар, чтобы работать.

彼は働くにしてはあまりに年をとりすぎている。

(4.218) машинаду элэкмэт батти бэел тэгэрэ.

mashinadu ēlēkmēt batti bējēl tēgērē.

На машину село столько человек, сколько могло поместиться.

車には人が乗れるだけ乗った。

³² (4.211)では、例文調査票のロシア語原文に合わせて、日本語を修正した。

(4.219) би одинав тардинма аунмэ оксачав.

bī ōjīŋaw tarjīnma aunma ōksačaw.

Я сделаю настолько, насколько смогу.

ぼくはできるだけのことをしましょう。

(4.220) эхи авадара – эвки депрэ.

əxi awādara – əwki jəprə.

Кто не работает, тот не ест.

働かないものは、食べない。

(4.221) экунла оча, нидэ энэн алатта.

ēkunla ōča, nīdə ənən alātta.

Случилось то, чего никто не ожидал.

誰も予期していなかったことが起こった。

(4.222) нужан гунчэн эмэдиңэв.

nuŋan guŋčēn eməjīŋəw.

Он сказал, что придёт.

彼は来るといった。

(4.223) би долчатчав нужан икэриван.

bī dōlčatčaw nuŋan ikərīwəŋ.

Я слушал, как она поёт.

私は彼女が歌うのをきいていた。

(4.224) би ичэтчэв нужан экиндиван.

bī ičətčəw nuŋan əkinjīwəŋ.

Я смотрел, как она танцует.

私は彼女がおどるのを見ていた。

(4.225) би алатчам окин нужан эмэдиңэн.

bī alātčam ōkin nuŋan eməjīŋən.

Я жду, когда он придёт.

僕は彼が来るのを待っています。

ESM4-15.mp3 (2010.07.14)

(4.226) энинын улгумирэн омогиви иду инэмүэн эрдэ (бадикир) нужан бичэн.

əninin ulgumīrən omolgiwi, īdu inəmūən ərdə (bajikir) nuŋan bičēn. ³³

Мать спросила, сына, где он был сегодня утром.

母は息子に、今朝どこに行っていたのかたずねた。

³³ (4.226)の括弧内の読み上げはない。話者によるロシア字表記にもとづく音韻表記を掲載する。

(4.227) би эчэв сара окин нуҗан эмэҗэтын.

bī əčəw sāra, ōkin nuḗan eməḗtīn.

Я не знал, кагда он придёт.

彼がいつ来るのか私は知らなかった。³⁴

(4.228) би эчэв сара, нуҗан инэмҗэн мучуриван.

bī əčəw sāra, nuḗan inəmḗn mučūriwān.

Я не знал, вернётся ли она сегодня.

私は彼女が今日帰って来るかどうか、知らなかった。

(4.229) нуҗан гүнэн митту тыми идэвэр миндулэ.

nuḗan gūnən mittu timi idəwər mindulə.

Он попросил, чтобы завтра мы зашли к нему.

彼は、明日自分のところへ来るように私たちに言った。

(4.230) нуҗан эҗкин аявра авадаракин мэхидэттывэ.

nuḗan əḗkin əjawra awādarakin məḗidəttiwə.

Она ненавидела, когда мешали работать.

彼女は仕事の邪魔をされるのをきらった。

(4.231) би җэлэчэв, бумулдиви.

bī ḗləčəw, bumuldīwi.

Я боялся, что заболею.

私は病気になるんじゃないかと心配した。

(4.232) энинми җэлэчэн, ~~еөатама~~ бумулдывэн.

əninmi ḗləčən, ~~eəatama~~ bumuldīwən.

Мать боялась, как бы ~~еөатама~~ сын не заболел.

母は息子が病気になるのではないかと心配した。³⁵

(4.233) инэмҗэн миндулэ гиркив эмэҗэтын, горолдон нуҗанман энэвичэрэ би.

inəmḗn mindulə girkiw eməḗtīn, goroldon nuḗanman ənəwičərə bi.

Сегодня ко мне придёт товарищ, которого я давно не видел.

今日私のところへ長いこと会っていない友人がやって来る。

(4.234) инэмҗэн гиркив миндулэ эмэҗэтын би бэлэҗэтыв нуҗандун.

inəmḗn girkiw mindulə eməḗtīn, bī bələḗtīw nuḗandun.

Сегодня ко мне придёт товарищ, которому я обещал помочь.

今日私のところへ助けてやると約束した友人がやって来る。

³⁴ (4.227)では、例文調査票のロシア語原文に合わせ、日本語に若干の改変を加えた。

³⁵ ロシア語文の 5 語目 (取り消し線の部分) は誤植。ボリソフ氏は誤植を外来語か何かだと判断したようで、その音のままエウエンキー語訳に加えた。結果として、エウエンキー語文の 3 語目 (取り消し線の部分) も、実在しない単語である。

(4.235) инэмжэн миндулэ гиркив эмэжэтин би нуңанман синду улгучанчав.

inэмжэн mindulэ girkiw эмэжэтин, bi нуңанман sindu ulgučanjıw.

Сегодня ко мне придёт товариш, о котором я тебе рассказывал.

今日私のところへあなたにお話した友人がやって来る。

(4.236) инэмжэн гиркив эмэдежэн, нуңаннюнин умунду би орончэв школаду.

inэмжэн girkiw эмэдежэн, нуңаннюнин умунду bi орончэв shkoladu.

Сегодня ко мне придёт товариш, с которым я вместе учился в школе.

今日私のところへ一緒に学校で勉強した友人がやって来る。

(4.237) ичэдэн уха нуңандун, бумулчэгэчин.

ičэдэн uxā нуңандун, bumulčэгэчин.

У него такой вид, как будто он болен.

彼はまるで病人のような顔をしている。

(4.238) нуңан эигэчин екунмада долдыра ичэдэви оча.

нуңан эигэчин ēkunmada dōldira ičэдэви očā.

Он сделал вид, что ничего не расслышал.

彼は何も聞こえなかったような顔をしていた。

(4.239) кейдап, тыкэн гунэ.

kēdap, tikэн гунэ.

Пришла весть о победе.

勝利の知らせが入った。

(4.240) экинми нэлэлчэ, гунчэчэ би нэнэхиндежэв.

экинми нэлэлчэ, гунчэчэ bi нэнэхиндежэв.

У сестры возникло опасение, как бы я не уехал.

私が行ってしまうのではないかと、妹は心配になった。

(4.241) нуңан таргачинты он бичэн тунҗа анҗанили.

нуңан таргачинты, он бичэн тунҗа анҗанили.

Он всё такой же, какой был лет пять назад.

彼は5年前とまったく同じである。³⁶

(4.244) нуңан уңту этэнҗи нуңанман екунҗида тэжэвкэнэ.

нуңан уңту этэнҗи нуңанман екунҗида тэжэвкэнэ.

Он не таков, чтобы его нельзя было в этом убедить.

彼はそれを説得してわからないような人ではない。

³⁶ (4.241)では、例文調査票のロシア語原文に合わせ、日本語に若干の改変を加えた。

5. テキスト：私の生い立ち

採録年月日：2010年5月28日

採録方法：まず、ボリソワ氏がロシア字表記で自身の生い立ちについてのエウエンキー語テキストを書き表わした。それを原稿として音読いただき、ICレコーダーで録音した。

凡 例：各文につき、1行目にボリソワ氏によるロシア字表記を転載する。2行目に音読の発音をローマ字式音韻表記で表わす。ボリソワ氏の表記と発音が一致しない場合、発音の方を優先して表記する。3行目はボリソワ氏による逐語的なロシア語訳、4行目は採録者による日本語訳である。日本語訳は主としてボリソワ氏によるロシア語訳をもとに作成した。日本語訳の [] は筆者による補足である。

ESM5.mp3 (2010.05.28)

(5.1) би балдичав деревняду маимаканду.

bī baldičaw derevñjadu maimakāndu.

Я родилась в деревне Маймакан.

私はマイマカン村で生まれた。

(5.2) умунтиинча йэгинняма дигиндяр йэгин анҗаниду.

umun tixinča jəgin pama digin jār jəgin anɟanīdu.

Тысяча девятьсот сорок девятом году.

1949年に。

(5.3) нэлки дянтуңҗа чиислэду маиду балдичав бугаду палааткаду.

nəlki jān tunɟa čislədu maidu, baldičaw bugadu palatkadu.

Весной пятнадцатого мая родилась в тайге в палатки.

春、5月15日にタイガのテントのなかで生まれた。

(5.4) энинмэв аминмив эчэ ихиврэ деревняла.

əninməw aminmiw əčə ixivrə derevñjala.

Отец не успел довести маму до деревне.

[出産のとき] 父は母を村へ連れていくことができなかった。

(5.5) доокторил аачин бичигатин.

dōktoril ačīn bičigətin.

Врачей не было.

医者はいなかった。

(5.6) так ихэвчэв таигааду бугаду палааткаду.

tak ixəwčəw taigadu bugadu palatkadu.

Так выросла в тайге в палатки.

そして、私はタイガのテントのなかで育った。

(5.7) дёкеедукки эниндуи бэлэчимкив.

ǰokēdūji ǰnindūji bələčimkiw.

Маленькой была помогала маме.

小さい頃は母を手伝った。

(5.8) мовэ мувэ мулэнэ мова муңунэ бутуннэвэдэ аваданкив дёкеедукки.

mōwa mūwə mūlənə mōwa muᅇunə butunnəwədə awādankiw ǰokēdukki.

Таскала драва, воду носила, всё делала когда маленькая была.

薪集め、水汲み、何でもやった、小さい頃に。

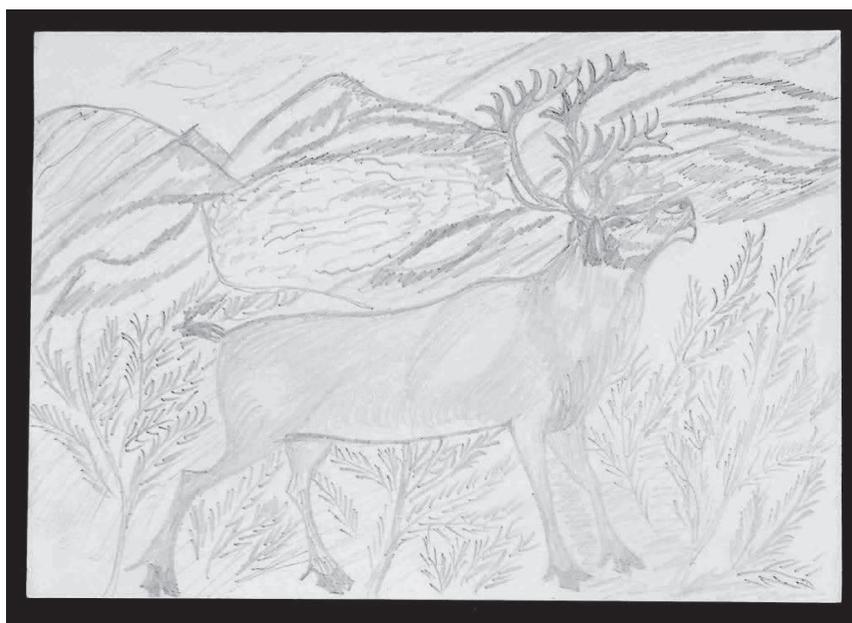

図5：故郷の自然のなかにたたずむトナカイの姿（2010年、E.A. ポリソワ画）

6. テキスト：父さんと私とイヌ

採録年月日：2010年6月3日

採録方法：まず、ポリソワ氏が幼少期の思い出をロシア字表記のエウエンキー語で書き表わした。それを音読いただき、ICレコーダーで録音した。

凡 例：各文につき、1行目にポリソワ氏によるロシア字表記を転載する。2行目に音読の発音をローマ字式音韻表記で表わす。ポリソワ氏の表記と発音が一致しない場合、発音の方を優先して表記する。3行目はポリソワ氏による逐語的なロシア語訳、4行目は採録者による日本語訳である。日本語訳は主としてポリソワ氏によるロシア語訳をもとに作成した。

ESM6.mp3 (2010.06.03)

(6.1) би дёкее бинэви адылдун дёнычим тыкин.

bī jōkē binəwi adildun, jōničim tīkin.

Когда я была маленькой, вспоминаю сейчас.

今、思い出す、私が小さい頃のこと。

(6.2) денчэм, би аминми, аран ухат долдывки бичэн.

jōnčəm, bī aminmi, aran uxat dōldiwki bičən.

Помню мой отец немножко был глуховат.

私の父は少し耳が遠かったのを覚えている。

(6.3) илэвэл бэйжэнэми минэвэ гаңкин мэннюнми, би долчаттав идујинат гоголдон.

iləwəl bəiǰənəmi minəwə gaŋkin mənnyunmi, bī dōlčattaw iduǰinat gogoldon.

Куда-нибудь шёл на охоту, меня с собой брал. Это чтобы я слушала, где собака залает.

どこか狩りに行く時には、私とイヌを連れて出かけた。それは、私がイヌの吠え声を聞き取ることができたからだ。

(6.4) горол бухала гиркууңкивун.

gorōl buǰala girkuuŋkiwun.

Далеко в тайгу уходили.

私たちはタイガの森深く歩いて行った。

(6.5) дагаду экунда бэйжэ ачин биңкин.

dagadu ekunda bəiǰə ačhin biŋkin.

Близко зверей не было никаких.

近くにはどんな野生動物もない。

(6.6) би гэгдэк гунчэңкив, иимат њина бэйжэе бакаракин ая бимчэ.

bī gəgdək gunčəŋkiw, imat ŋina bəiǰəjə bakarakin aja bimčə.

Я шла и думала все время, скорей бы собака зверя нашла.

歩きながら私は思った、イヌが早く動物を見つけてくれないかな、と。

(6.7) тыканыт гиркудяракиг њинат туксаталивки бэиџэва амтакса.

tikānti girkuḡarakit ḡinat tuksaktaliwki, bəiḡəwa amtaksa.

Так и идём, и вдруг собака забегает учуяв зверя.

歩いていると、突然イヌが動物の臭いを嗅ぎつけて走り出す。

(6.8) тадук баакса токива гохоливки.

taduk bakaksa tōkiwa gogoliwki.

Потом находит сохатого и залает.

そしてヘラジカを見つけて吠え立てる。

(6.9) би аминдуви ичэвкэнычим иду гоходёрон.

bī amindūji ičəwkəničim idu gogoḡoron.

Я показываю папе, где лает.

私は父さんに、イヌが吠えている場所を教えてあげる。

(6.10) нуџан минэвэ нэлгэ чаги дадун тэгэвканикса, џэнэвки гоходула.

nuḡan minəwə nəlḡə čāgi dādun təḡəwkāniksa, ḡənəwki gogondulā.

Он меня посадит за корягу и пойдёт на лай.

父さんは私を木の根の後ろに座らせ、ひとりイヌの吠え声のほうへ行く。

(6.11) би алаачичим окин гарпаџиџан.

bī alāčičim ōkin garpaḡiḡan.

Я жду, когда он стрельнет.

私は銃声が鳴るのをじっと待つ。

(6.12) аминми бэиџэкса минэвэ эривки.

aminmi bəiḡəksə minəwə əriwki.

Папа убьёт сохатого и зовет меня.

父さんはヘラジカを仕留め、私を呼ぶ。

(6.13) би нуџандулан туксачим имат.

bī nuḡandulān tuksačim imat.

Я к нему бегу быстро.

私はすぐに父さんのほうへ駆けて行く。

(6.14) тыкэн иланы бэиџэктэџкивун.

tikən ilani bəiḡəktəḡkiwun.

Так и охотились втроем:

そうやって《三人》で狩りをしたのだ、

(6.15) аминми, би тадук џинавун.

aminmi, bī taduk ḡinawun.

папа, я и собака.

父さんと私とイヌとで。

図6：クマが冬眠用の穴から出てきたようすを描いた図（上）とイヌ（下）
（2010年、E.A. ポリソワ画）

7. テキスト：オオカミがトナカイを襲おうとした話

採録年月日：2010年6月4日

採録方法：トナカイ飼育関連語彙の聴き取りをしていたところ、それに関連してポリソワ氏が思い出したことを絵に描いてくださった。絵に描かれた状況をエウエンキー語で説明するため、ポリソワ氏がロシア字表記でテキストを書き表わした。それを音読していただき、ICレコーダーで録音した。

凡 例：各文につき、1行目にポリソワ氏によるロシア字表記を転載する。2行目に音読の発音をローマ字式音韻表記で表わす。ポリソワ氏の表記と発音が一致しない場合、発音の方を優先して表記する。3行目はポリソワ氏による逐語的なロシア語訳、4行目は採録者による日本語訳である。日本語訳は主としてポリソワ氏によるロシア語訳にもとづくが、ロシア語訳の不完全な部分はエウエンキー語から訳出した。原文にもロシア語訳にもない、採録者による補足は [] で示す。

ESM7.mp3 (2010.06.04)

(7.1) тугэни сома имандалкан бичэн.

tugəni sōma imandalkān bičēn.

Зима была снежная.

その冬は雪が多かった。

(7.2) орор някадувар оҥконол горово бичэтын.

oror jakāduwar oŋkonol gorowo bičētīn.

Олени на свося копании кормились долго.

トナカイは長い間自分で [食物となる地衣類を雪の下から] 掘り出して栄養をとる。

(7.3) иманд сунта бичэн, нуңартын аңарвар аңачал таду бидэчэл.

imanda suŋta bičēn, nuŋartīn aŋarwar aŋačal tadu biđəčəl.

Снег был глубокий, но они раскопали и жили там.

雪が深かったが、トナカイたちは [食物を] 掘り出してそこで暮らしていた。

(7.4) идукла дюр үэлэм эмэчал.

īdukla jūr ǰələm əməčəl.

Откуда-то пришли два волка,

どこからかオオカミが2匹やってきた。

(7.5) орор дагадутын токордечол.

oror dagadūtīn tokorđočöl.

кружились вокруг них.

その [トナカイたちの] 周りをぐるぐると回った。

(7.6) гунчэвкил, он дявадавар оронмо.

gunčəwkił, ɔn ʃawaʃaŋət ɔmonmo.

Думали, как бы поймать оленя.

[オオカミたちは] どのようにしてトナカイを捕るか考えていた。

(7.7) сома demuкир санэячир бичэл нујартын.

sɔma ʃəmuwkiɾ sənəʃəciɾ bičəl nuʃartin.

Очень голодные слабые были они.

彼らはひどく空腹で弱っていたのだ。

(7.8) орорво ахалчал, умунудо эчир дявара.

ororwo əxalčəl, umunudo əciɾ ʃawara.

Оленей рогнали, так ни одного оленя не поймали.

トナカイたちを追いかけまわしたが、一頭も捕まらなかった。

(7.9) орор этэкэнчэл.

oror ətəkənčəl.

Олени *этэкэнчэл*.

トナカイたちは「周囲をしっかりと」《見張って》いたのだ。³⁷

³⁷ (7.9)の 2 語目の単語を、ポリソワ氏はあえてロシア語に訳さなかった。エウエンキー語の特徴的なニュアンスを伝えようとしたのだと思われる。トナカイの群れのなかに見張り役がいて、周囲を見張って群れを危険から守るという。

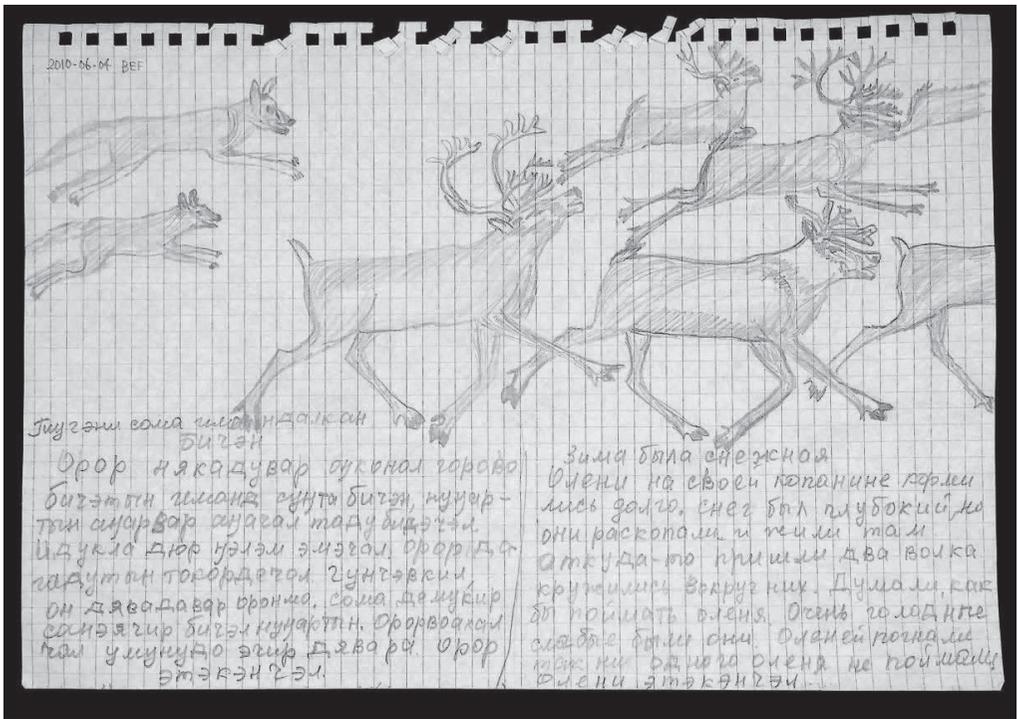

図7:7. の原稿の一部。オオカミたちがトナカイの群れに襲いかかろうとするようすを挿絵付きで紹介して下さった（2010年、E.A. ポリソワ画）

8. テキスト：ある初夏の一日

採録年月日：2010年6月4日

採録方法：エウエンキー語で日記を書いてみたらどうか？という採録者の提案を受け、ポリソワ氏がある日の一連の出来事を書き表わしてくださった。E. A. ビビコワ氏・ポリソワ氏・山田の三人で、ノグリキ町内にある小さな動物園に豚の糞（たい肥）をもらいに行った日を回想したもので、当時の《日常》を叙述する内容となっている。その日はサハリン北東部の初夏で、暑さのなか汗ばみながら重くて臭い袋を運んだこと、途中で山田が袋ごと転びそうになって二人を驚かせてしまったこと（のちに笑い話となったこと）、など、山田の記憶にも残っている。ポリソワ氏に自筆の原稿を音読していただき、それをICレコーダーで録音した。

凡 例：各文につき、1行目にポリソワ氏によるロシア字表記を転載する。2行目に音読の発音をローマ字式音韻表記で表わす。ポリソワ氏の表記と発音が一致しない場合、発音の方を優先して表記する。3行目はポリソワ氏によるロシア語訳、4行目は採録者による日本語訳である。日本語訳は主としてポリソワ氏によるロシア語訳をもとに作成した。採録者による補足は [] で示す。

ESM8.mp3 (2010.06.04)

(8.1) элэхэс дүгани эмэрэн.

ələkəs ɟugani ɛmɛrɛn.

Наконец-то лето пришло.

やっと夏が来た。

(8.2) инэмүэн сома няма инэңи.

inɛmjuɛn sɔma nɛma inɛŋi.

Сегодня очень тёплый день.

今日はとても暖かい日だ。

(8.3) Ёсико, Елена Алексеевна тадук би гиркурав зоопаркдула.

Josiko, Elena Alekseevna tadék bi girkuraw zooparkdulā.

Ёсико, Елена Алексеевна и я ездили зоопарк.

ヨシコ [採録者]、エレーナ・アレクセーヴナ [ビビコワ氏]、そして私 [ポリソワ氏] は動物園に行った。

(8.4) огородвар тэгэвумдэкил чуска нёняван гадав, егин кулва.

ogorodvar tɛgɛvumdɛkil čuska nɛnɔvan gadaw, jɛgin kɯlwa.

Огород посадить свиной навоз взяли, девять мешков.

畑に撒くために、豚の糞（たい肥）を9袋もらってきた。

(8.5) машинат кулилва Елена Алексеевна үнэнэврэн дачалави.

mashinat küliłwa Elena Alekseevna үнэнэврэн дачаләви.

Елена Алексеевна на машине повезла мешки на дачу.

エレナ・アレクセーヴナは車 [タクシー] で袋をダーチャへ運んで行った。

(8.6) би Ёсиконюн дюлавар эмэрэв.

bī Joshikorun jülāwar әмәрәв.

Я с Ёсикой приехали домой.

私はヨシコと家に帰った。

(8.7) чайва силуксэл дэрүмкирэв.

čaiwa siluksäl dәрumkīrәв.

Чай попили, отдохнули.

お茶を飲んで、一休みした。

(8.8) тадук тулла авадарав.

taduk tulla āwadaraw.

Потом на улице работали.

その後、外に出て仕事をした。

(8.9) чукава огородту камуидав, долгарав.

čūkawa ogorodtu kamuidaw, dolgaraw.

На огороде собрали траву и сожгли.

畑で草刈りをして、焚き火で燃やした。

9. テキスト：獣たちの集まるところ

採録年月日：2010年6月4日

採録方法：何気ない会話のなかでポリソワ氏の故郷の森に野生のヒツジ（エウエンキー語で *boŋnokōr*）がいるという話題になったところ、ポリソワ氏がヒツジから連想した故郷の情景をエウエンキー語で書きつづってください。それを原稿として音読していただき、ICレコーダーで録音した。

凡 例：各文につき、1行目にポリソワ氏によるロシア字表記を転載する。2行目に音読の発音をローマ字式音韻表記で表わす。ポリソワ氏の表記と発音が一致しない場合、発音の方を優先して表記する。3行目はポリソワ氏による逐語的なロシア語訳、4行目は採録者による日本語訳である。日本語訳は主としてポリソワ氏によるロシア語訳をもとに作成した。

ESM9.mp3 (2010.06.04)

(9.1) эр урэкэр-яңил учирду бихи.

er urəkər-jānil učirdu bixi.

Эти сопки-голые находятся на реке Учуре.

その丘や山々はウチュル川の流域にあります。

(9.2) тар баңнокор бугатын.

tar boŋnokōr bugatin.

Это бараньи места.

そこはヒツジの住むところです。

(9.3) нуңартын таду дюгавкил, тугэвкил.

nuŋartin tadu juġawkil, tugəwkil.

Они там летуют, зимуют.

ヒツジたちはそこで夏を過ごし、冬を越します。

(9.4) сома кадагал урэкэр.

sōma kadagal urəkər.

Очень скалистые горы.

岩石でごつごつした山々です。

(9.5) боңнокор аявритын бугатын.

boŋnokōr ajawritin bugatin.

Бараны любят свою тайгу.

ヒツジたちは自分たちの森が大好きです。

- (9.6) тар урэкэр сигдылатын, кадагалва илтэнми авлан оттан.
tar urəkər sigdilāntin, kadagalwa iltənmi awlan ottan.
Между сопками, когда обойдёшь скалы долина стаёт.
丘の間を抜けて、崖を回り込むと谷になっています。
- (9.7) таду авланду чука балдывки туңор улидун.
tadu awlandu čuka baldiwki tuŋor ulilidun.
Там на поляне возле озера трава растёт.
湖のそばの野原には、草が生えています。
- (9.8) бэиңэл туңордук муя колнавкил.
bəiŋəl tuŋor duk mūja köl nawkil.
Звери на озеро приходят воду пить.
獣たちは湖に水を飲みにやってきます。
- (9.9) эгдыңэ окторондули бэиңэл эмэксал оңковкил, тогочивкил.
əgdiŋə oktorondūli bəiŋəl əməksəl, oŋkowkil, togočiwkil, siksə urəkənmə tuktiwkil.
Звери, когда приходят туда, кормятся, лежат, вечером поднимаются в горы.
獣たちはそこに来ると、食べて、休んで、晩に山をのぼります。
- (9.10) бэел тар урэкэрдүлэ бэиңэнавкил, аңҗачивкил туңор дагадун.
bəjəl tar urəkərdulā bəiŋənəwkił, aŋačiwkil tuŋor dagadun.
Люди приезжают на эти горы охотиться, ночуют возле озера.
人々はこの山々へ狩りにやってきて、湖のほとりで野営します。
- (9.11) бэиңэксэл дүлавар мучувкил.
bəiŋəksəl dūlawar mučuwkił.
Когда, добудут мясо домой возвращаются.
肉を手に入れると、家に帰って行きます。

図 8：上下とも、故郷のタイガの森を思い出して制作された貼り絵。樹木とノウサギは白樺樹皮。下の作品のリスは、ロシアで市販されている菓子の包み紙の切り抜いて貼ったコラージュ。(2010年、E. A. ポリソワ画)

10. テキスト：新しい地平

採録年月日：2010年6月7日

採録方法：思わぬトラブルがあって悩んでいた採録者を励ますように、ポリソワ氏が「朝ごとに新しい地平を見る」のだというトナカイ牧者たちの精神性をエウエンキー語でつづってください（詳細は山田（2021: 28））。ロシア字で表記されたその原稿の音読を、ICレコーダーで録音した。

凡 例：各文につき、1行目にポリソワ氏によるロシア字表記を転載する。2行目に、ポリソワ氏のロシア字表記を参考に、音読の発音をローマ字式音韻表記で表わす。ポリソワ氏の表記と発音が一致しない場合、発音の方を優先して表記する。3行目はポリソワ氏によるロシア語訳、4行目は採録者による日本語訳である。日本語訳は主としてポリソワ氏によるロシア語訳をもとに作成した。採録者による補足は [] で示す。

[ESM10.mp3] (2010.06.07)

(10.1) *пастухил камуивчал гулувунду улгучаматчэрэ.*

pastūkil kamuiwčal guluwundu ulgučāmātčara.

Пастухи собрались около костра обсуждают.

トナカイ牧者たちは焚き火のそばに集まって話し合っている。

(10.2) *эжунма тымина некэдиңат?*

ėkunda timi jəkəŋət?

Что завтра будем делать?

明日は何をしようか、と。

(10.3) *бука тыми нулгидиңат.*

bukā timi nulgijīŋat.

Наверно завтра будем кочевать.

明日はきっと、次の宿営地へ移動しよう。

(10.4) *оңково орор экирэ.*

oŋkowo oror əkirə.

Корм здесь уже стоптан оленями.

ここはもう食物 [となる地衣類] がトナカイに踏みつぶされてしまったし。

(10.5) *иркэкин (омакта) оңколо нулгими, тадук садиңат, он некэдиңат часки.*

irkəkin (omakta) oŋkolo nulgimi, taduk sājīŋat, ɔn jəkəjīŋət časki.

На новый корм кочуем, зачем узнаем, что делать дальше.

次の宿営地へ行こう、そしたら次に何をすべきかわかるから。

(10.6) сэкэивэр сиксэ камуими иниҗилбар аямат оми, тыми эрдэкэн аяннахиндиҗат.

sə̀kəiwər siksə kamuimi iniḗilbar aꞑamat omi, timī ərdəkən ajannāxinḗḗat.

Вещи вечером соберём, выюки хорошо сделаем. Завтра рано утром поедем.

晩になったら持ち物を取りまとめて、しっかりと荷造りしよう。そして、明日の朝早くに出発しよう。

図 9：貼り絵。樹木の幹と枝、およびトナカイは白樺樹皮を切って作ったもの。ポリソワ氏はこのようなトナカイ型を下絵なしで造形することができる。(2010 年、E. A. ポリソワ画)

11. テキスト：大事なのはトナカイの健康

採録年月日：2010年6月12日

採録方法：トナカイ牧者はどのような場合に宿営地を変えるのか、ということに採録者が興味をもってポリソワ氏に尋ねていると、あくまでトナカイの食物（地衣類）があることが重要なのだという説明があり、それをエウエンキー語で書きつづってください。それを原稿として音読いただき、ICレコーダーで録音した。

凡 例：各文につき、1行目にポリソワ氏によるロシア字表記を転載する。2行目に、ポリソワ氏のロシア字表記を参考に、音読の発音をローマ字式音韻表記で表わす。ポリソワ氏の表記と発音が一致しない場合、発音の方を優先して表記する。3行目はポリソワ氏によるロシア語訳、4行目は採録者による日本語訳である。日本語訳は主としてポリソワ氏によるロシア語訳をもとに作成した。採録者による補足は [] で示す。

ESM11.mp3 (2010.06.12)

(11.1) тугэни илтэнэн.

tugəni iltənən.

Зима прошла.

冬が過ぎた。

(11.2) тыкин эмэрэн времят нэлкидекла нулгирит.

tikin əmərən vremjat nəlkijəklə nulgirit.

Сейчас пришло время кочевать на весенник.

さあ、春の宿営地へ移る時が来た。

(11.3) геванџан бираканду дёкеду уринчэчэт, анџанман бухала нэлкиденэҗт.

gəwanǰan birakāndu jəkədu urinčəčət, anǰanman buxala nəlkijəŋət.

В прошлом году на маленькой речушке жили, в этом году в другом месте весновать будем.

去年は小川のほとりだったけれど、今年の春は別の場所に宿営しよう。

(11.4) бираканду оҟко ээкивча.

birakāndu oŋko əkiwčā.

На ручье корм стоптан.

小川のほとりでは、もう食物 [となる地衣類] が踏みつぶされてしまった。

(11.5) анџанытыкин уларичитта нэлкидякка, болодөккэр, тугэдекка.

anǰanıtikin ularičitta nəlkijəkkar, bolodəkkər, tugəjəkkə.

Каждый год меняем весенник, осенник, зимник.

春・秋・冬の宿営地は毎年変えるのだ。

(11.6) орор аят онкодотын, бургудатын.

oror ajat onkodōtin, burgudātin.

Оленям чтобы хорошо было. Чтоб кормились, поправлялись.

トナカイが健やかで、十分に食べて太るように。

(11.7) бэе идудэ бидежэн, оорордунюн ая бихин.

bəjə idudə biǰəǰən, orordūnun aja bixin.

Человек хоть где жить будет, надо животный было хорошо.

人はどこにでも住めるけれど、トナカイには良い場所でないよね。

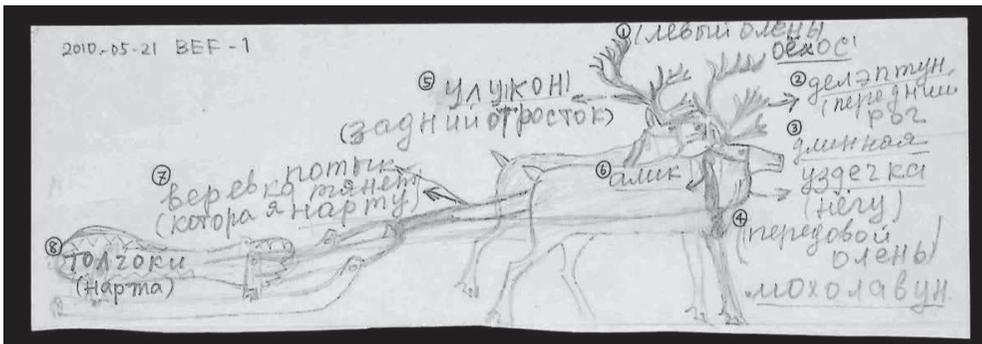

図 10：橇を引くトナカイのようすを図解してくださったもの。一部、数字等の書き込みは山田による（2010年、E. A. ポリソワ画）

12. テキスト：塩地

採録年月日：2010年6月12日

採録方法：塩地（ロシア語で солонец）について説明するため、ポリソワ氏がエウエンキー語テキストを書き表わした。それを音読していただき、ICレコーダーで録音した。

凡 例：各文につき、1行目にポリソワ氏によるロシア字表記を転載する。2行目に音読の発音をローマ字式音韻表記で表わす。ポリソワ氏の表記と発音が一致しない場合、発音の方を優先して表記する。3行目はポリソワ氏によるロシア語訳、4行目は採録者による日本語訳である。日本語訳は主としてポリソワ氏によるロシア語訳をもとに作成した。

[ESM12.mp3] (2010.06.12)

(12.1) бу бугавун баян агит, нярутылди тала.

bū bugawun bajan agīt, narūtilji.

У нас тайга богата лесом, солонцами.

私たちの暮らすタイガには木や塩地が豊富です。

(12.2) байнал нян баран.

bəiŋəl jan baran.

Зверей тоже много.

野生動物もたくさんいます。

(12.3) нярут аги иду токил, бэюр аявувкил олокторивэр, оңкоривар.

narūt agīdu tōkil, bəjur ajāwuwkil olōktowkil, oŋkorīwor oŋkowkil.

Солонцы - это место где сохатые дикие олени любят бродить кормиться.

塩地は、野生のヘラジカが好んで歩き回って食物をとるところです。

(12.4) таду нярутту бадаран улапкун тадук чука сивакта балдывки.

taduk naruttu badaran ulapkun bixin čūka siwākta baldiwki.

На них грязь с водой и трава сивакта растёт,

その泥の上に、シーワークタという草が生えます。

(12.5) бэиңэл аявритын седавар.

bəiŋəl ajawritin sedawar.

которую любят жевать звери.

野生動物はそれを食むのが大好きです。

(12.6) токил эмэвкил талала манмакталдук иргактадук дыкэндэвэр.

tōkil eməwkił tālala manmaktalduki irgaktaduki dikəndəwər.

Также сохатые приходят на солонцы чтоб спрятаться от комаров и оводов.

ヘラジカもやって来て、蚊やアブから身を守ります。

(12.7) тадук инэңивэ олоктовкил тадук уклэвкил бадаранду.

taduk inəŋiwə olōktowkil, uklōwkil badarāndu.

Целый день стоятели лежат в грязи.

一日じゅう、そこでたたずんだり、泥のうえに寝転んだりしています。

(12.8) сиксэ сэрулдэкин агила нэнэвкил.

siksə səruldəkin agila nənəwkil.

Вечером, когда прохладно станет уходят в лес.

晩、気温が下がると森に帰って行くのです。

(12.9) инэрэкин экубихикин нян датэмэвкил.

inərəkin əkubixikin ran dātəməwkil.

День настанет опять приходят если жарко.

そして日が昇って、暑いと、またやって来るのです。

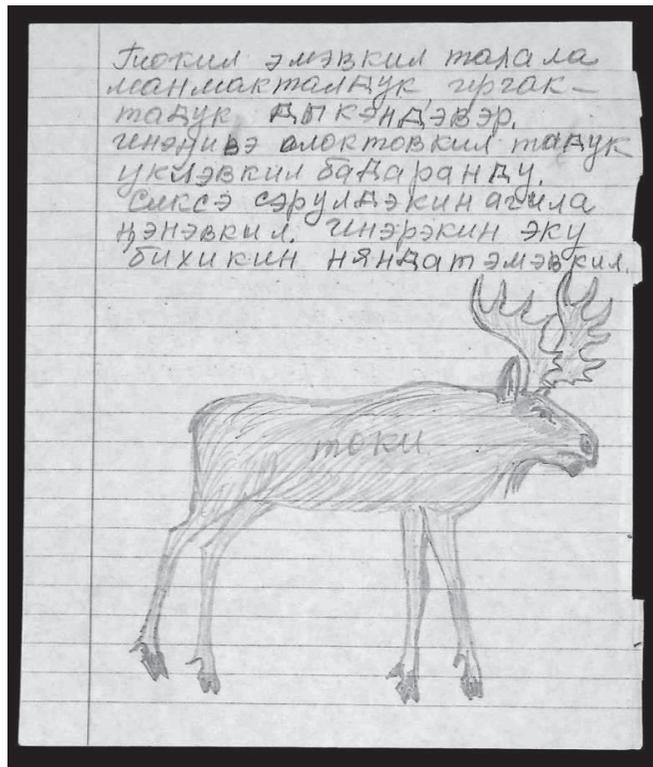

図 12 : 12 の原稿の一部。toki「ヘラジカ」を図解してくださった
(2010年、B.A. ポリソワ画)

13. テキスト：私のトナカイたち

採録年月日：2010年7月14日

採録方法：ポリソワ氏が幼少期の思い出をエウエンキー語でつづってくださいました。それを原稿として、音読していただき、ICレコーダーで録音した。

凡 例：各文につき、1行目にポリソワ氏によるロシア字表記を転載する。2行目に、ポリソワ氏のロシア字表記を参考に、音読の発音をローマ字式音韻表記で表わす。ポリソワ氏の表記と発音が一致しない場合、発音の方を優先して表記する。3行目はポリソワ氏によるロシア語訳、4行目は採録者による日本語訳である。日本語訳は主としてポリソワ氏によるロシア語訳をもとに作成したが、一部エウエンキー語とロシア語との対応が不明確だった箇所についてはエウエンキー語から訳出した。採録者による補足は [] で示す。

ESM13.mp3 (2010.07.14)

(13.1) амитылби минңил гэгдэк нулгиктәңкитын.

amitilbi minṅil gēgdək nulgiktəṅkitin.

Мои родители постоянно кочевали.

私の両親はずっと遊牧生活をしていた。

(13.2) умна нэлкичәт учирду.

umna nəlkičät učirdu.

Один раз весной жили на Учуре.

ある時の春には、ウチュル川沿いに住んでいた。

(13.3) әһнәкәр ихәвчәләтын постухилдула нулгичат.

əḥnəkər ixəwčələtın postuxildulā nulgičät.

Когда оленията подросли кочевали к пастухам.

仔トナカイが成長すると、次の牧地に移動した。

(13.4) умукән рәмиңән минңи әчин балдырә бичән, оротыча.

umukōn ramičān minṅi əčin baldıra bičēn, orotičā.

Одна важенка не отелилась поздно телиться должна была. Моя важенка была.

ある雌トナカイがなかなか仔を産まず、出産が遅れた。それは私が世話をしている雌トナカイだった。

(13.5) дюдәвә аяһначат, алакитва аланчат учирдук, нимаридула.

ḵüldəwə ajannāčät, alakitwa alančät učirduk, nimardulā.

Два дня ехали, сопку перевалили с Учуре на Нимар.

二日間旅をして、ウチュル川からニマル川へ丘を越えて行った。

(13.6) би дёке бичэв.

bī jōkē bičǽw.

Я маленькая была ещё.

私はまだ幼いときだった。

(13.7) пастухилду би аминми нэкунын авадачан бригадир бичэн.

pasutūxildu bī aminmi nəkunin awadačān brigadir bičǽn.

У пастухов бригадиром работал папин брат.

牧地では、父の兄弟が班長をしていた。

(13.8) нуңартын күрева одячатын оробор таңимдакил.

nuḡartin kurēwa oḡačātin, ororbor taḡimdakil.

Они работали, строили загон для просчёта оленей.

彼らはトナカイを数えるための囲いを作る作業をしていた。

(13.9) аминми нуңардутын бэлэтчэн.

aminmi nuḡardūtīn bələtčǽn.

Папа тоже помогал им.

父も彼らを手伝った。

(13.10) оробор камуилчатын күревор оксал.

ororbor kamuilčātin kurēwor oksāl.

Когда закончили строить загон, стали собирать оленей.

囲いをつくり終えると、トナカイを集め始めた。

(13.11) иргакта, манмакта арылчал бичэтын.

irgakta, manmakta arilčāl bičǽtin.

Уже овода, комары появлялись - оживали.

もうアブや蚊が出ていた。

(13.12) орор адылтын мэртын эмэңкитын.

oror adiltin mǽrtin eməḡkitin.

Некоторые олени сами приходили.

トナカイのなかには自分から進んで囲いに入ってくるのもいた。

(13.13) ахал, куңакар, би нян самгилба илатчат, орорво самңитчат.

axāl, kuḡākār, bī ḡan samḡilba ilatčāt, ororwo samḡitčāt.

Женщины, дети и я с ними дымокуры топили, оленей дымокурили.

女性と子どもたち、そして私はみんなで蚊いぶしを焚いて、トナカイの蚊いぶしをした。

- (13.14) пастухил анҗанди стадовор камуиначатын.
pastūxil ānḡanḡi stādownor kamuināčātin.
 Пастухи оленей собрали загнали в загон.
 牧者たちはトナカイを囲いの中に集めた。
- (13.15) илалдали илбэчатын курела ивканчатын, таҗимдакил.
ilaldali ilbāčātin kurēla iwkančātin, taḡimdakil.
 На три дня уехали с ночевой, для просчёта.
 三日三晩かけて頭数を数えた。
- (13.16) би нямив эчэ эмэрэ.
bī namiw āčā āmāgā.
 Моя важенка не пришла.
 ところが、私の雌トナカイが来なかった。
- (13.17) нуҗан балдыча бичэн.
nuḡan baldičā bičān.
 Она отелилась.
 出産したのだ。
- (13.18) би аминнюнми нуҗанман дяваначавун.
bī aminḡunmi nuḡanman ḡawanāčāwun.
 Я с отцам поехали ловить её.
 私は父と一緒に仔トナカイを捕まえに行った。
- (13.19) инэҗива ахактачавун кеян эчэвун дявара.
ināḡiwā axaktačāwun kējan āčāwun ḡawara.
 Днём ловили никак не могли поймать.
 昼間はどうにも捕まえることができなかった。
- (13.20) укчакилвар уиксал чаниккар уювчат, чаива силуксал нямивар гэлэктэчэвун, бираканду оҗкодёчон.
ukčakilwar uiksal čānikkar ujuwčāt, čaiwa silukčāl namīwar gələktāčāwun, birakāndu oḡkoḡočān.
 Оленей завязали, чай скипятили, попили, пошли важенку искать, возле ручья нашли.
 乗用トナカイをつないで、お茶を沸かして飲んだ。そしてまた雌トナカイを探しに行き、ついに小川のそばで見つけた。
- (13.21) орогвор нян уиксэл эҗнэкэнмэр дявалдав.
orogwor nan uiksəl āḡnākānmār ḡawaldaw.
 Опять оленей завязали стали телёнка ловить.
 また、乗用トナカイをつなぎ、仔トナカイの捕獲に取りかかった。

(13.22) кеян эхин дявара.

kējan əxin ʃawara.

Никак не могли поймать.

捕まえられなかった。

(13.23) сомат имат туксаттан.

sōmat imāt tuksattan.

Он быстро бегал.

仔トナカイは走るのが速かった。

(13.24) аминми минэвэ кайкал гуныттэн.

aminmi minəwə kajikal gūnittən.

Папа мне кричит заверни.

父が、「向きを変えろ！」と私に叫ぶ。

(13.25) би туксаиникса сэңкирэду учивукса тыкичэм.

bī tuksajīniksa, səŋkirədu učiwuksa, tikičēm.

А я побегу в багульнике запутаюсь подаю.

私は走るが、イソツツジに足をとられて転んでしまう。

(13.26) эҗнэкээн эниннюнми ололдоксол миндук нян этэкэниттэ.

əŋnəkən əninnyunmi ololdoksol minduk ɲan ətəkənittə.

Важенка с телёнком напугаются меня ещё хуже убегают.

雌トナカイも仔トナカイも私に驚いて、ますます逃げてしまう。

(13.27) тикэнтэ ахактачат.

tikənti axaktačāt.

Так и гоняли устали.

そうして追いかけて、疲れてしまった。

(13.28) дэриксэл нян чаниккар уювчэт, силучат.

dəriksəl ɲan čānikkar ujuwčət, silučāt.

Опять чай скипятили попили.

またお茶を沸かして飲んだ。

(13.29) тадук дявадар некэчэт эчэлты дявара дюлавар җэнэчэт.

taduk ʃawadāwar nəkəčət, əčəlti ʃawara, ʃulāwar ɲənəčət.

Опять хотели поймать не смогли и поехали домой.

そして再び捕獲を試みるも捕まらず、結局 [あきらめて] 帰ったのだった。

(13.30) би бутунну дэрэви охичав тыкилинэ сэңкирэт, бучукин такарҗи гаралди.

bī butunnu dərəwi oxičaw tikiḷinə səŋkirət, bučūkin tākarʃi garalʃi.

Я вся поцарапалась багульником на бревна падала на сучки.

私はイソツツジや丸太や小枝のせいで身体じゅう傷だらけになっていた。

(13.31) энинми улгумиттэн экун өчэдэрэс, җалалды.

əninmi ulgumittən ekun öčädərəs, ɟalaldı.

Мама спрашивает что с лицом, руками.

母が「顔や手をどうしたの？」と尋ねる。

(13.32) би гунычим тыкэн эҗнэкэнма дяваксачав, тыкиличав.

bı gūničim, tikən əɟnəkənma ɟawaksaçaw, tikiličaw.

Я говорю, так телёнка ловила падала.

「仔トナカイを捕まえようとして転んだの」と私は言う。

(13.33) тиминин ама би акиннунми җэнэчэтын, дявачатын.

timinin amā bı akinrunmi ɟənəčətin, ɟawarčətin.

На другой день папа с моим братом поехали ловить, поймали, привели.

別の日に、父さんと兄さんが二人で出かけて、とうとう捕まえて帰って来た。

(13.34) би эҗнэкэнми караичав ихэвдэлэн.

bı əɟnəkənmi karaxičaw ixəwdələn.

Я ухаживала за важенкой и темночком мои олени были.

私は母仔の面倒をみてやった。私のトナカイたちなのだから。

(13.35) эҗкив тынэ эдан буриптэ, болодолон уичэчэв.

əɟkiw tinə ədan buriptə, bolodolon uičəčəw.

Я ухаживала за ним до осени пока не вырос. Он большой вырос.

仔トナカイが幼いうち、秋まで世話をして、仔トナカイは大きく成長した。

(13.36) тадук боло ороҗун тынчав.

taduk bolo ororɟun tinčaw.

Осенью с оленями отпустила.

秋には他のトナカイたちとともに放されたのだった。

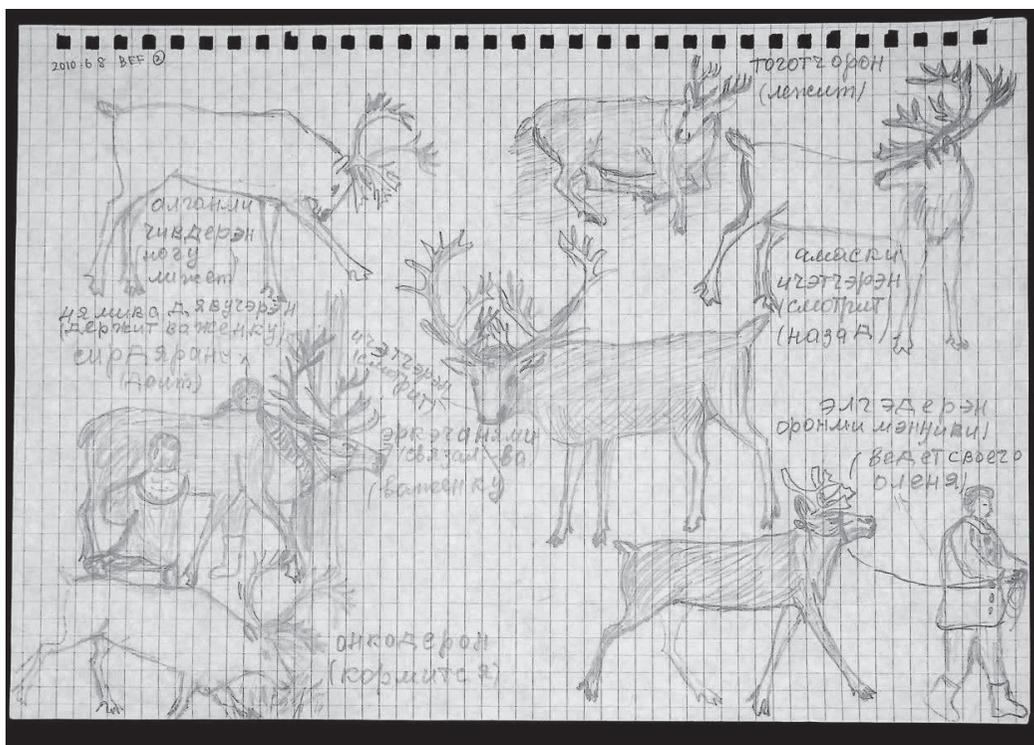

図 13：トナカイ飼育に関するさまざまな動きを図解して下さったノートの 1 ページ（2010 年、E. A. ポリソワ画）

14. テキスト：マンシュウアカシカ

採録年月日：2010年7月15日

採録方法：ポリソワ氏が、マンシュウアカシカ（ロシア語で *изюбрь*、エウエンキー語で *kumākā*）をテーマとして、自身の故郷の思い出をエウエンキー語でつづってください。それを原稿として、音読していただき、ICレコーダーで録音した。

凡 例：各文につき、1行目にポリソワ氏によるロシア字表記を転載する。2行目に音読の発音をローマ字式音韻表記で表わす。ポリソワ氏の表記と発音が一致しない場合、発音の方を優先して表記する。3行目はポリソワ氏によるロシア語訳、4行目は採録者による日本語訳である。日本語訳は主としてポリソワ氏によるロシア語訳をもとに作成した。採録者による補足は [] で示す。

[ESM14.mp3] (2010.07.15)

(14.1) кумака – это изюбрь.

kumākā – eto izjubr.

изюбр

マンシュウアカシカ

(14.2) бу нимарду уринчэчэт.

bū nimardu urinčəčət.

Мы жили как-то на Нимаре.

ある時、私たちはニマリ川のほとりに暮らしていました。

(14.3) нимар дэрэндун урэкэр бихи.

nimar dərəndun urəkər bixi.

Там в верховьях Нимара есть сопки.

ニマリ川の上流に丘があります。

(14.4) гэрбин делокинда.

gərbīn jōlōkiŋda.

Называют их Дёлокинда.

その丘はジョーローキンダといいます。

(14.5) тар урэкэрду боңнокор дюгавкил кумакал бивкил.

tar urəkərdu boŋnokor džugawkil, kumākāl biwkil.

На этих сопках летуют бараны, изюбры бывают.

その丘では羊たちが夏を過ごしており、マンシュウアカシカもいます。

(14.6) аминми таду кумакава бэиңэчэн.

aminmi tadu kumākāwa bəiŋəčən.

Мой отец там убил изюбра.

私の父はそこでマンシュウアカシカを獲りました。

(14.7) кумака барадиван токива урэчэ.

kumākā barādīwan tōkīwa urəčō.

Изюбр больше похож на сохатого.

マンシュウアカシカは、[トナカイよりも] むしろヘラジカに似ています。³⁸

(14.8) таду урэкэр дяпкадугын дюр тууор бихин.

tadu urəkār jāpkadūtīn jūr tujōr bixin.

Там между сопками два озера есть.

そこには丘の間に湖が二つあります。

(14.9) тууорилдүлэ утутыкин бэиңэл эмэвки муя кордавар чукава оңковкил.

tujōrildulē ututīkin bəiñəl eməwki, mūja kōldāwar, čūkawa oŋkowkil.

К этим озерам всякие разные звери приходят воды пить, травы поесть.

その湖には、さまざまな獣たちが水を飲んだり、草を食んだりしにやってきます。

(14.10) бэиңэл окторонтын тууордук урэкэртыки бихин.

bəiñəl oktorontīn tujōrduki urəkərtīki bixin.

Звериные тропы проходят от озер к сопкам,

кемо́的道は湖から丘に続いています。

(14.11) эгдыңэл окторор.

əgdīñəl oktoror.

Большие тропы.

大きな道です。

(14.12) тууорилду бахар оло бихин бидеңан эмңатэл дэги́ктэ́вкил.

tujōrildu baxar oldo bixin biñəñan, emñətəl dəgiktəwkil.

Может и рыба есть, там чайки обитают.

魚もいるのでしょう、カモメがいるので。

(14.13) бутуннун бихин таду урэкэ́рду.

butunnun bixin tadu urəkərdu.

Все есть на этих сопках,

その丘にはなんでもあります、

(14.14) гиркури бихин дэги́ктэ́ри балдыри.

butunnun bixin, girkurī bixin, dəgiktərī baldiri.

что ходит, что летает и что растёт.

歩くものも、飛ぶものも、生えているものも。

³⁸ この録音の前に、マンシュウアカシカを見たことがない採録者が、それはトナカイに似た動物かと尋ねた。ポリソフ氏の考えでは、トナカイよりもヘラジカに似ているということだった。(14.7)には、そのような含意がある。

(14.15) ая тур таду.

aja tur tadu.

Хорошая земля там.

そこは素晴らしい土地です。

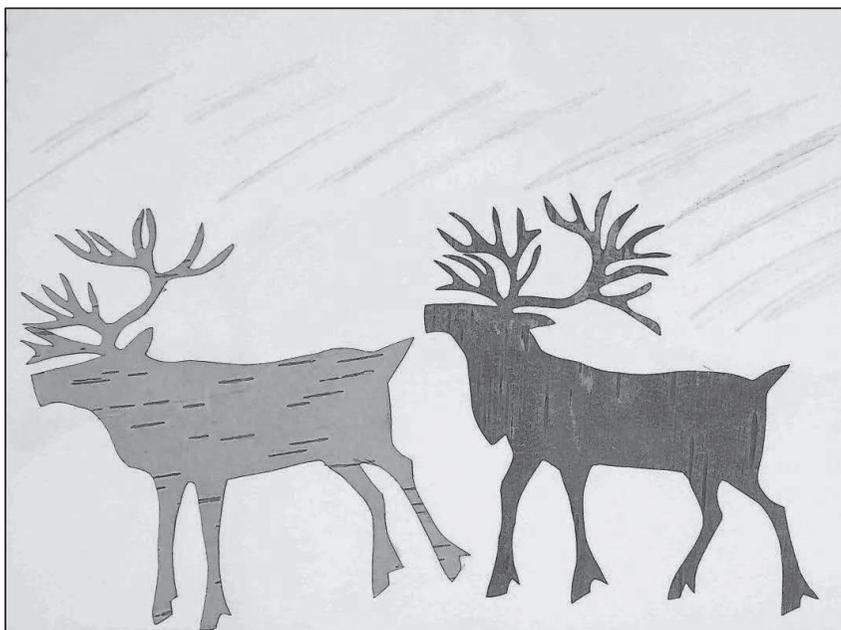

図 14：白樺樹皮をハサミで切ってトナカイ型を作り、画用紙に貼り付けた作品。
(2010年、E. A. ポリソフ画)

図 15：色鉛筆と鉛筆で描かれたトナカイの母仔（上）と、走るトナカイの姿（下）（2010年、E.A. ポリソワ画）

15. テキスト：クマとシマリス（ナーナイの民話）

採録年月日：2010年7月16日

採録方法：ポリソワ氏がロシア語の本で読んだというナーナイの民話を、エウエンキー語で再話したテキストである。ポリソワ氏が原稿を書き、それを音読していただき、ICレコーダーで録音した。

凡 例：各文につき、1行目にポリソワ氏によるロシア字表記を転載する。2行目に音読の発音をローマ字式音韻表記で表わす。ポリソワ氏の表記と発音が一致しない場合、発音の方を優先して表記する。3行目はポリソワ氏によるロシア語訳、4行目は採録者による日本語訳である。日本語訳は主としてポリソワ氏によるロシア語訳をもとに作成した。採録者による補足は [] で示す。

ESM15.mp3 (2010.07.16)

(15.1) экэка улкичаннюн ая гиркил бичэтын.

əxəkə ulkičənpun ajā girkil bičətin.

Медведь и бурундук хорошие друзья были.

クマとシマリスは仲良しでした。

(15.2) умун дюдю бивкил окинда эвкил нэхиматта.

umun jūdu biwkil ōkinda əwkil nəximəttə.

Жили в одной берлоге, никогда не ссорились.

ひとつの巣穴に住み、一度もけんかしませんでした。

(15.3) депкитва баками тэрэңит боричивкил.

jəpkiwə bakami tərəŋit boričiwkil.

Добычу добудут пополям делят.

食べ物を手に入れると半分こにします。

(15.4) экэка бакаракин екунмавал улкичэн дебувки, улкичэн бакаракин экэка дебувки.

əxəkə bakarakin ekunmawal ulkičən jəbuwki, ulkičən bakarakin əxəkə jəbuwki.

Если медведь что-нибудь добудет бурундук ест, бурундук найдёт медведь кушает.

クマが何かを獲るとシマリスが食べ、シマリスが何か見つけるとクマが食べます。

(15.5) сулаки эвки аявра бичэн нуңартын бинивэтын.

sulakī əwki ajawra bičən nuŋartin biniwətin.

Лиса не любила как они жили.

キツネは、彼らが仲良く住んでいるのが気に食いませんでした。

(15.6) гунча мэндуви, би нуңарватын учивкандиңав.

gūnčə məndūwi, bi nuŋarwatın ujučikənjinəw.

Себе оказала, я их заставило расстаться.

やつらをけんか別れさせようと、考えました。

(15.7) улкичан юча дюдукки бокотоё дебумдэк, сулакива бакалдыча.

ulkičän jučä jüdukki bokotojo jəbumdək, sulakīwa bakaldičä.

Бурундук вышёл из дома орехи пощёлкать, лису встретил.

シマリスが出かけてクルミを割っていると、キツネに出会いました。

(15.8) сулаки иргитви савалча доровача улгумиича.

sulakī irgitwi sāwalčā dorōwačā ulgumīčā.

Лиса поздоровалась хвостом.

キツネはしっぽであいさつしました。

(15.9) он биденды си?

ōn bijəndi sī?

Как живёшь ты?

「調子はどうだい？」

(15.10) бутунну улкичан сэхэргеча.

butunnu ulkičän səxərgəčə.

Всё рассказал бурундук.

シマリスはなんでも話して聞かせました。

(15.11) сулаки долчатча гунчэчэ: он нуңатын умунду биттэ.

sulakī dōlčatčā gūnčəčə: ōn nuŋartin umundu bittə.

Лиса послушала и подумала: Как они живут вместе.

キツネは聞いて、彼らが一緒に住んでいるようすを思いました。

(15.12) мэнмэн бэиңэл эвкил аявра нида.

mənmən bəiŋəl əwkil ajawra nīda.

Её звери не любили никто.

キツネは誰からも嫌われていました。

(15.13) нуңан гэгдэк улокичивки, токуннавки.

nuŋan gəgdək ulōkičiwki, tōkunnawki.

Она всё время обманывала, хилрила.

いつもそをついて、だましてばかりいたからです。

(15.14) сулаки гунча улкичанду би синэвэ муланичим тадук соңолчо.

sulakī gūnčə ulkičāndu, bī sinəwə mulāničim taduk soŋolčō.

Лиса говорит бурундуку, я тебя жалею и заплакала.

キツネはシマリスに「お前、かわいそうに」と言って、泣きだしました。

(15.15) еда си минэвэ мулананды гунивки улкичан.

ēda sī minəwə mulānandi, gūniwki ulkičän.

Зачем ты меня жалеешь, сказал бурундук.

「どうして私がかわいそうなんだい？」と、シマリスはたずねました。

(15.16) нуу си!

nuū sī!

Глупый ты!

「ばかだな！」

(15.17) эхэкэ синэвэ атагаставки, си эхинды тара сара.

эхэкэ синэвэ атагаставки, си эхинды тара сара.

Медведь тебя обижает, а ты не знаешь.

クマはきみをだましているんだ、なのいきみはそれを知らないんだ。」

(15.18) он атагастаран?

ōn atagastāran?

Как обижает?

「どうやってだましてるって？」

(15.19) тыкэн.

tīkən.

Вот так.

[キツネがシマリスに]「ほらね、

(15.20) депкитва баками ни дюлла гаттан иктэти тэкэгэтэн?

јәркитвә баками, нī јүллә гаттан иктэти тэкэгэтэн?

Добычу найдёте кто вперёд хватает, зубами рвёт?

獲物を見つけて、誰が最初にとって噛みつくんだい？」

(15.21) акин-эхэка гунча улкичан.

akin-эхэкэ, gunčā ulkičān.

「クマの兄貴が」とシマリスが言いました。³⁹

(15.22) аяргу депкитвэ нужан дебүттэн, си депсэндэвэн дебучинды, олихин эхинды ихэврэ.

ajargu јәркитвә нужан јәбүттэн, сī јәпсэндэвэн јәбуčинди, олихин эхинди ихэврэ.

Лися говорит: хороший кусок медведю достается, а ты объедками обходишься, поэтому не растёшь.

キツネは言います、「美味しいところはクマが食べて、君は残り物ばかり食べてる、だからきみは大きくならないんだ。」

(15.23) инамуктави биликса сулаки нэнэчэ.

inamūktawi buliksā sulakī nənəčə.

Слезы вытерла лися и ушла.

キツネは涙をぬぐって、去って行きました。

³⁹ (15.21)ではポリソワ氏 の原稿でロシア語訳が抜けていた。そのため、この日本語訳は採録者がエウエンキー語から訳出した。

(15.24) улкичан гунчэлчэ - сулаки тэдэвэ гунэн, бокотонги омјочо.

ulkičān gūnčəlčə - sulakī tājəwə gūnən, bokotoŋgi omjocō.

Бурундук подумал - лиса правду сказала, про орехи забыл.

シマリスはキツネの言ったことは本当だと思い、木の実のことを忘れてしまいました。

(15.25) тыкэн эхэка минэвэ улокичивки.

tikēn əxəkə minəwə ulokičiwki.

Так медведь обманывает.

クマは私をだましているんだ。

(15.26) эхэкэ улкичаннун бэйјэнэчэл.

əxəkə ulkičānrun bəijənəčəl.

Медведь с бурундуком пошли на охоту.

クマはシマリスと一緒に狩りに出かけました。

(15.27) эхэка оронмо јавача.

əxəkə oronmo jawačā.

Медведь поймал оленя,

クマがシカを捕まえました。

(15.28) кикихиндави некэчэ.

kikixindāwi jəkəčə.

укусить хотел.

噛みつこうとしました。

(15.29) улкичан эткэнчэчэ јюлла кикимдак.

ulkičān ətkənčəčə jüllā kikimdak.

Бурундук прыгнул вперёд него,

シマリスがクマの前に飛び出して、

(15.30) аява дебумдэк ололдочо эхэка сучавча оронми.

ajawa jəbumdək, ololdocō əxəkə sučawčā oronmi.

медведь упустил оленя.

クマはシカを逃してしまいました。

(15.31) демукир эмэпчэл.

jəmūkir əmərčəl.

Голодными остались,

[シマリスもクマも] 空腹のままでした。

(15.32) эхэка тыкулча амјамви ајача.

əxəkə tikūlčā, amjamwi ajačā.

медведь рассердился. Рот раскрыл.

クマは怒り、口を開きました。

(15.33) улкичанма дявача тунҗа дявача тунҗа оикталдиви аянча.

ulkičānma ǰawačā tunǰa oxiktalǰwi oxinča.

Бурундука поймал, когтями поцарапал.

シマリスを捕らえて、爪で引っ掻きました。

(15.34) улкичан этэкэнча.

ulkičān ətəkənčā.

Бурундук убежал.

シマリスは逃げ出しました。

(15.35) уелин аёчал, коҗнорин удя оикталдук тыкиндэлэн эмэпчэл кәҗтырэдун улкичанду.

ujəlin ajōčal, koǰnorin uǰa oxiktalduki tikindələn ɛmǣpčəl kǣǰtirǣdun ulkičāndu.

Раны зажилиб а следы от когтей пять полос чёрных так и остались на спине бурундука.

傷は癒えましたが、シマリスの背中には5本の黒い線が残りました。

(15.36) тыкэн сулаки нуҗарватын учивкэнчэ.

tikən sulakī nuǰarwatīn uǰəčiwkənčā.

Так лиса поссорила их они расстались,

こうして、キツネが彼らをけんか別れさせたのでした。

Abstract

The present publication aims to make available as a primary source the sound recordings of the Ewenki language (one of the Tungusic languages) taken from Ms. Ekaterina A. BORISOVA in Sakhalin Oblast, Russian Federation, during May-July 2010.

Ms. BORISOVA was born in 1949 in Ayan-Maya (or Ayan-Mai) district that is located in the northern part of the Khabarovsk region. The Ewenki language she speaks is believed to be a dialect acquired in her homeland. Based on the geographical condition, it can be assumed to be the Ayan-Maya (or Ayan-Mai) dialect of the Eastern group of dialects, but linguistic features need to be closely observed for more accurate identification of the dialect.

The present sound materials contain the followings:

1. Basic vocabulary
2. Numbers
3. Basic conversational expressions
4. Sample sentences based on a questionnaire
5. Text: my background
6. Text: dad, me, and our dog
7. Text: a story about wolves trying to attack reindeer
8. Text: a day in early summer
9. Text: a place, where wild animals gather
10. Text: the new horizon
11. Text: most important is the health of reindeer
12. Text: solonetz
13. Text: my reindeer
14. Text: Manchurian wapiti
15. Text: a bear and a chipmunk (from a Nanai tale)

The phonetic transcription, Russian translation, Japanese translation, and (for chapters 4-14 only) the speaker's own Russian transcription are provided as indexes to the sound materials.

謝 辞

本書は、文部科学省科学技術研究費補助金特別研究員奨励費「ウイльта語の類型的記述にもとづくサハリンの言語接触に関する研究」（課題番号 21・2110；2009-2010 年度）、独立行政法人日本学術振興会優秀若手研究者海外派遣事業（2010 年度）の助成を受けて行った研究・調査の一部を報告するものである。

優しく辛抱強く調査にお付き合いくださったエカチェリーナ A. ボリソワ（Екатерина А. БОРИСОВА）氏、サハリンでの長期滞在を受け入れ、ボリソワ氏と筆者を引き合わせてくださったウイльта語伝承者・教育家のエレーナ A. ビビコワ（Елена А. БИБИКОВА）氏、受入研究機関として筆者を迎えてくださったサハリン州郷土博物館で当時館長をお務めくださった故・タチヤーナ P. ローン（Татьяна П. РООН）氏および同館職員の皆様、筆者の調査・研究活動全般を導いてくださった恩師である故・津曲敏郎先生、例文調査票の使用をお許しくださった風間伸次郎先生、エウエンキー語の状況について未刊行文献の原稿を提供してくださったユハ ヤンフネン（Juha JANHUNEN）先生、特殊文字の入力方法についてご教示くださった島田武先生、関連文献を数多く貸してくださった白尚燁氏、原稿の日本語チェックしてくれた夫の種石悠、そして、本書を刊行する機会をくださった呉人恵先生、北方言語学会事務局の皆様に、心より感謝申し上げます。

参考文献

- 池上二良 1976 「エウエンキー語方言語彙」『北方文化研究』10: 165-189 [池上二良（編）2002 『ツングース・満洲諸語資料訳解』 pp. 372-426、札幌：北海道大学図書刊行会].
- 池上二良 1989a 「ツングース語」『言語学大辞典』2: 1058、東京：三省堂.
- 池上二良 1989b 「ツングース諸語」『言語学大辞典』2: 1058-1083、東京：三省堂.
- 池上二良（採録・訳注）2002 『増訂ウイльта口頭文芸原文集』（ELPR A2-013）（ツングース言語文化論集 16）、大阪学院大学情報学部.
- 磯谷 孝 1973 『ロシア語作文教程』三省堂.
- 津曲敏郎 1988 「エウエンキー語」『言語学大辞典』1: 884-886、東京：三省堂.
- 東京外国語大学アジア・アフリカ言語文化研究所 1967 『アジア・アフリカ言語調査票 下』東京：東京外国語大学アジア・アフリカ言語文化研究所.
- 北海道立北方民族博物館（編）2014 『北海道立北方民族博物館資料目録 10：池上文庫目録』網走：北海道立北方民族博物館.
- 峰岸真琴 2000 「『言語調査票 2000 年版』の公開」（最終閲覧日：2023 年 1 月 9 日）

- http://www.aa.tufs.ac.jp/~mmine/kiki_gen/query/aaquery-1.htm
- 山田祥子 2021 「バーバ・カーチャと私：エベンキのトナカイ牧者 E. A. ポリソワさんから教わったこと」『北海道立北方民族博物館第 36 回特別展図録 トナカイと暮らす：タイガの遊牧民たち』 pp. 24-30、網走：北海道立北方民族博物館。
- 山田祥子 2022 「＜資料紹介＞池上文庫公開シリーズ 1 北海道立北方民族博物館が所蔵する池上二良氏の調査・研究ノート（引照付きリスト）」『北海道立北方民族博物館研究紀要』 31: 85-115. https://doi.org/10.34330/hoppohmbulletin.31.0_085
- Atkine, V. 1997 The Evenki Language from the Yenisei to Sakhalin. *Senti Ethnological Studies*. 44: 109-121. <http://doi.org/10.15021/00002952>
- Борисова, Е. А. 2014 *Трудная эта работа – кочёвка*. Ноглики: Ногликский муниципальный краеведческий музей.
- Булатова, Н. Я. 1987 *Говоры эвенков Амурской области*. Ленинград: Издательство «Наука», Ленинградское отделение.
- Butatova, N. & L. Grenoble 1999 *Evenki*. (Languages of the World/ Materials 141) München/ New Castle: Lincom Europa.
- Ikegami, J. 1974 Versuch einer Klassifikation der tungusischen Sprachen. *Sprache, Geschichte und Kultur der Altaischen Völker; Protokollband der XII. Tagung der Permanent International Altaistic Conference 1969 in Berlin*. pp.271-272. Berlin: Akademie-Verlag [2001 『ツングース語研究』 pp. 395-396, 汲古書院].
- Janhunen, J. (forthcoming). Chapter 7: Siberian Ewenki. A. Vovin, J. A. Alonso de la Fuente, & J. Janhunen (Eds.). *The Tungusic Languages*. pp. n.d. Routledge.
- Mamontova, N. (forthcoming). Chapter 19: Sociolinguistic Aspect of Tungusic. A. Vovin, J. A. Alonso de la Fuente, & J. Janhunen (Eds.). *The Tungusic Languages*. pp. n.d. Routledge.
- Nedjalkov, I. V. 1997 *Evenki*. London: Routledge.
- Павлов, И. В., Х. Сираи, и Ё. Аракава (сост.) 2004 *Русско-японский разговорник*. Санкт-Петербург: Виктория плюс.
- Василевич, Г. М. 1948 *Очерки диалектов эвенкийского (тунгуского) языка*. Ленинград
- Василевич, Г. М. 1959 *Эвенкийско-русский словарь*. Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей.
- Yamada, Y. 2010 A Preliminary Study of Language Contacts around Uilta in Sakhalin. 『北方人文研究』 3: 59-75. <http://hdl.handle.net/2115/42939>

本書の出版は、令和4年度科研費基盤研究（B）「環北太平洋危機言語の形成プロセスの解明に向けた地域類型論の構築」（22H00657, 代表者：呉人恵）の補助金による。

北方言語研究 別冊1 Northern Language Studies (Extra Issue 1)
ツングース言語文化論集 71 Publications on Tungus Languages and Cultures 71

エウエンキー語音声資料 Sound Materials of the Ewenki Language

Collected & edited by Yoshiko YAMADA
Published by the Faculty of Humanities,
University of Toyama
3190 Gofuku, Toyama, 930-8555 JAPAN

Distributed by the Japan Association of
Northern Language Studies

Printed by Nakatani Printing Company
1554-23 Nakanomyō, Fuchū-machi,
Toyama, 939-2741, JAPAN

採録・編集：山田 祥子
発行所：富山大学人文学部
〒930-8555 富山市五福 3190 番地

配布元：日本北方言語学会

印刷：(株)なかたに印刷
〒939-2741 富山市婦中町中名 1554-23

Published in March 20, 2023.

© 2023 Yoshiko YAMADA

発行日：2023年3月20日

Printed in Japan

